

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Anul XIV
Nr. 10 (462)
Simbătă
6 martie
1971
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cuvînt de primăvară

Omul pămîntului aude printru ultimile zăpezi ce cad în luna martie sunet de plug și zbor de pasăre. În fața miinilor și a minții, se află curate uneltele și visul ambițios pentru roadele anului cu soare. Pregătire febrilă și sete de lucru. Memoria faptelor dinainte, învățămintele istoriei devin treze ca ochii prezentului. Primăvara e înaltă și tulburată de neliniștile lucrului, asemenea omului.

Pe întinsul țării, sub semnul uneia dintre cele mai ambițioase primăveri — primăvara „anului 50⁴” — ne desășurăm și ne îmbogățim munca printr-o îndrăzneală nouă de eforturi și de gândiri. Sfarurile, întîlnirile de lucru se succed rapide și pline, o activitate densă cumulează și împrespătează forțele țării noastre în nobilul scop comun al prosperității și al drumu-

lui sigur către viitor. Pretutendeni, prezența conducătorilor de partid și de stat ne dă măsura tăriei și încrederii noastre de popor harnic și stăpîn pe propriul său destin. Primăvara puternică, în care imaginea țării poartă strălucirea celor mai frumoase fapte durate de părinții noștri, de noi înșine. Marile dezbateri de lucru din fabrici, din județele țării, din institutele de știință și cultură, colocviile tinerilor, ale lucrătorilor din agricultură, ale arhitecților, sint tot atîtea mărturii ale acestei primăveri plene în care vom sărbători glorioasa aniversare a partidului nostru comunist. Primăvară de responsabilități pline și luminoase, de fapte cruciale pentru rosturile patriei noastre demne și pentru destinele noastre ale tuturor.

LUCEAFĂRUL

IN ACEST NUMĂR :

Pavel Dan — de Nicolae Balotă

Un spectacol în sine
de Marin Sorescu

Un bălat frumos dar foarte criminal
de Ilie Constantin

Cartea de poezie

Festivalul de la Brașov

Desen de MIHAI PIENESCU

Dacă aș fi judecător

În fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

Dacă aș fi judecător aș pronunța cele mai bizare sentințe civile din perioada actuală prin care trece societatea noastră și care ar fi, cred eu, expresia unor contradicții specifice. Firește, n-aș sta multă vreme în fața unei instanțe judecătorești nu e pus să judece legea, ci s-o aplice. Dacă n-ar fi așa, justiția ar deveni arbitrară și s-ar ajunge la inechități și mai mari. Dar atunci, cînd una sau alta din legi e depășită, cine să semnaleze acest lucru legislatorului?

Să examinăm un caz concret și să vedem dacă există, la această întrebare dramatică, un răspuns liniștor. Avem în față sentința civilă nr. 1, a judecătoriei sectorului 8, a tribunalului Municipiului București, dosar nr. 4396/1970, ședința publică de la 30 decembrie, instanța compusă din Leobovic Leon, președinte, judecător Borzescu Margareta. Cine pe cine a dat în judecată? Cooperativa Agricolă de producție Mogoșoaia, pe pîrții Păceșii Ilie și Păceșii Vasiliu și încă alte două familii (o căror situație socială nefiindu-mi cunoscută nu mă voi referi la ele). Ce-au făcut soții Păceșii? Se căsătoriseră și aveau un copil și le trebuia o casă. Locuiau ca flotanți în comuna Mogoșoaia, la o babă, unde plăteau chirie. Cîț fuseră fără copii, mai mersese să stea într-o odăidă cu chirie, dar acum cînd copiii se anunțau imperios (aveau să facă trei), nu se mai putea. Erau amîndoi de origine țărani. Păceșii de prin Vlașca, soția lui de prin Prohova. Au trăit un timp în sașu soției, pe urmă el a găsit de lucru la „Îngrășătoria de bovine Chitila” și au plecat și s-au stabilit deci în Mogoșoaia. Cum poți să-ți întemeiezi o familie fără să ai o casă? „Cîte economii avem noi, nevastă?” „Păi, avem!” „Ei, cîte?” „Ei, pînă avem cîinci mii de lei!” „Cîinci mii de lei? Nu mai spune! Și crezi că nu putem noi, pentru început, să găsim pe undeva cu cîinci mii de lei o colmeie pe care cu vremea s-o transformăm în casă?” „Cum să nu putem? Cîte nu se pot pe lumea asta?”

Și din vorbă în vorbă au găsit pe cineva pe lîngă lîngă de centură, Șoseaua București-Tîrgoviște numărul 28 A, care avea de vînzare 300 m.p. cu o căsuță pe ei, un fel de cotet, proprietatea muncitorei F. Moldoveanu, de la fabrica de medicamente Tableta. „Sînteți proprietar terenului?” a întrebat-o Păceșii prudent. „Bineînțeles, cum altfel?” i-a răspuns F. Moldoveanu. „Aveți și acte?” „Am!” Și i-a arătat o chitanță legală din care reiese că în anul 1958, Fieraru Constantin, din comuna Mogoșoaia vindea doamnei F. Moldoveanu 300 m.p. teren loc de casă.

Perfect. Era în regulă, ce mai încape și încolo, vindem, cumpărăm, asta e de cînd lumea, în orice caz de cînd există proprietate deplină asupra unor bunuri care se pot căpăta și transmite, prin vînzare sau donație. Cumpărăm, dăm bani cîinstiți, rezultă din economiile și trudă noastră, nu din furtașerie sau înșelătorii. Pentru că lucrurile să fie și mai limpezii, nu strică să ne asigurăm și asupra lui Fieraru Constantin, dacă el există ca persoană fizică și dacă pămîntul a fost al lui, dacă nu l-a furat de la cineva, sau dacă nu cumva a vindut ceea ce nu-i aparținea.

Cum s-au, exista, casa lui era chiar în față lîngă drumul asfaltat și avea acte în regulă de proprietate asupra pămîntului. Vînzarea deci de către F. Moldoveanu către Păceșii Ilie, se putea face fără nici o cedeală.

F. Moldoveanu încasează deci cîinci mii de lei contravaloarea a 300 m.p. loc de casă (plus comisia de pe ei) și se duce la București unde i se repartizează sau i se repartizează o locuință cu chirie. Păceșii se instalează în acea coloaabă și în cîțiva ani reușește să-și ridice acolo o adevărată gospodărie: construiește încă două odăi, un puț american, pune cap la cap niște scinduri unde să crească o pasăre, un purcel, își face garduri, și așa mai departe, timp în care mai dă patriei încă doi copii.

Totul mergea spre bine, pînă într-o zi cînd se pomeneste dot în judecată de către C.A.P. Mogoșoaia. Motivul? Terenul pe care își ridicase gospodăria nu-i aparținea lui, ci C.A.P. Mogoșoaia. De ce? Așa, pentru că nu a fost vindut legal de

către primul proprietar Fieraru Constantin, prin faptul că deși era proprietatea lui, trebuia să aibă o autorizație de la Ministerul Agriculturii, pentru ca vînzarea către F. Moldoveanu și de la aceasta către Păceșii să fie legală. Au avut-o vreunul din ei această autorizație? N-au avut-o. Ei, atunci, terenul și proprietatea C.A.P. De ce? Păi pentru că proprietarul inițial, Fieraru Constantin, a făcut în 1961, la 29 iunie, o cerere de înscriere în C.A.P. Mogoșoaia, care a fost admisă de adunarea generală. Ori, conform art. 3 din statutul model al C.A.C-urilor, aprobat prin H.C.M. nr. 1530/953, toate terenurile proprietate membrilor cooperativei, devin proprietatea C.A.P. de la data înscrierii. „Da, zice, matorul Fieraru Constantin, în fața instanței, dar eu am vindut terenul înainte de a deveni cooperativă”. „Da, zice C.A.P., Mogoșoaia, dar n-aveai autorizație de la Ministerul Agriculturii”. „Ce e cu această autorizație? Se miră Păceșii. De cînd un om, ca să vindă ceea ce e al lui, are nevoie de autorizația statului? Inseamnă că statul îl poate împiedica din moment ce e nevoie de autorizație?” „Da, îl poate, altfel, vorba dumitale, ce nevoie ar mai fi de această autorizație?” „Și ce bază legală are o astfel de lege? Pe ce temei nu mai are dreptul un biet om, să-și vindă și el un nenorocit de loc de casă?” „Ba are, dar cu autorizație”. „Bine, zice Păceșii, și ce vină am eu aici? Eu l-am plătit”. „L-ai plătit dumneața, dar potrivit art. 8 din același decret, această vînzare și cumpărare e izbită de nulitate”.

La azcut cuvîntului izbit, Păceșii a și simțit, parcă printr-un efect fizic, că îi și fuge datorită acestei izbituri, îl propriu și îl figurat, terenul de sub picioare. Mai rămîneau construcțiile pe care le ridicase pe el. Ei, nici ele nu erau valabile. Fiindcă și pentru ele trebuia o autorizație din partea organelor competente. În consecință, așa cum prevede art. 494, alineat 1 cod civil, C.A.P. Mogoșoaia este în drept să îndatoreze pe pîrți să ridice construcțiile și să plece, iar în caz de refuz să fie autorizat C.A.P.-ul a le ridica pe chelutala lui Păceșii.

În ceea ce privește necesitatea unei autorizații de demolare, cu adresa din 5 decembrie 1970 Direcția de Arhitectură și Sistematizare, serviciul control pentru disciplină în construcții, consiliul popular al Municipiului București, referitor la construcțiile neautorizate — cazul de față — comunică: conform art. 4 din decretul nr. 545/1958, comitetele executive ale sfaturilor populare sînt autorizate să le demoleze, fără a fi necesară autorizarea prevăzută de art. 8 din decretul 144/1958.

Cu alte cuvinte justiția și-a spus cuvîntul: instanța nu obligă la nimic pe cei care au încasat banii pe vînzări legale, pedepsește pe Păceșii, muncitor la „Îngrășătoria de bovine Chitila”, cu trei copii că n-o cunoscut neobșnuita lege a vînzărilor din 1950 (decretul 151) la pierderea terenului pentru care a dat totuși bani, și la demolare obligatorie, cu pierderea a tot ceea ce agonisise, fiindcă se știe, niște materiale rezultate dintr-o demolare în condiții de siguranță măsură de aproape 80% prin distrugere și prin munca depusă, care se evaporază în aer. Iar cooperativa agricolă de producție Mogoșoaia intră în posesia terenului care a fost al proprietarului inițial, pe baza cererii acestuia de intrare în gospodărie, aprobată de adunarea generală.

Dacă aș fi fost judecător aș fi căutat în lege să văd cum pot, fără a o încălca (și aici justiții sînt rugați să ne răspundă) să dau următoarea

sentință: Instanța obligă pe numitul Fieraru C-tin să-i restituie cetățeniei F. Moldoveanu suma primită pentru vînzare ilegală, pe F. Moldoveanu să-i restituie lui Păceșii deosemeni suma primită tot pentru vînzare ilegală, iar pe Păceșii Ilie, pentru construcție ilegală, îl condamnă la demolare. În același timp instanța obligă C.A.P. Mogoșoaia să-i vindă la același preț numitului Păceșii un nou teren pentru-casă, care să nu stea în calea tractoarelor și să-l despăgubească pentru pierderile suferite prin demolare.

Dar fiindcă nu sînt judecător, sper că aceste rînduri vor fi citite și de Comitetul executiv, al comunei Mogoșoaia și că ei se vor gîndi la o soluție umană, înainte de a da ordinul ca gospodăria unui muncitor agricol care a încălcat legea din neștiință, să fie dărîmată. Pentru că într-adevăr, iată, comitetele executive pot da în astfel de cazuri, răspunsuri liniștitoare la întrebarea dramatică pe care ne-o punem la începutul acestor rînduri: cine e aproape de efectele aplicării legilor? Cine poate sembla legislatorului suprem asprimea sau indulgența lui, actualitatea sau caracterul lor depășit?

Ei, comitetele executive ale consiliilor populare, cărora legea, cum e cazul de față, le dă, în același timp, și puterea de a corecta ceea ce litera ei nu îngăduie.

Marin PREDA

cronica pietonului

Trandafiri și mărtișoare

Ce este o „surpriză plăcută”? Cînd, cum și la ce proporții? „Surpriză plăcută” devine cadou? Dar „atenție”? Dată fiind situația oarecum de tradiție și campanie comercială și caracterul oarecum scontat — mărtișorii mai este el o surpriză?

Sînt întrebări pe care luna și soarele lui martie le aduc și — cum se spune — „trebuie să dea de gîndit sociologilor”. (Legat de ultima parte a propoziției: ea poate fi întîlnită în comentariile despre cele mai pîrpiți și mai girboșite prin repetare reclame comerciale, sau despre cele mai mici capricii, șoptiri sau inclinații sezoniere ale gustului public. La noi abia se făurește temeinic o școală de sociologie și o punem pe gînduri... Nu e prea frumos).

Luna lui februarie s-a retras întotdeauna cuvințios mai degrabă, mușcată de zile de impetuozitate soare de martie care vine să foarfece și să arunce cojoacele năpraznice babe Dochii, să explodeze în muguri și să doarmă răsfîrat, alb și alinat în petale și buchete de ghiocei. Său să spargă în ferestre și în culori de mărtișoare înfăsurate pe incheietura fragdă a minții de față tinăra.

Albii împleți cu roșu, oricum podoabe aducătoare de noroc și lumină sprintenă de primăvară cu învîdat zilele acestea panourile orașelor, biourile, sedintele de plan, anadă sau bilantîndu-cînd sau tînd vesele parafrazele ori punctele la ordinea de zi prea posace sau severe. (Numai prompta și de atîtea ori inspirată „Arta aplicării” din București și bîtuți patru milioane de mărtișoare și a împleții — după cum am citit — șase milioane de snururi).

Dar mai ales au poposit — în podobe de martie — în grîndinele de copii, mirînd, minunînd și orbind — și zburînd cu minți mici avioane zurite.

Și — duduind — propulsate din buze — automobile de pe piept. Și nu trebuie terminat altfel acest mărtișor al mărtișorului decît cu nădeidea și urarea ca la 31 martie să fie lună plină și odată cu Luceafărul de dimineață să fie pîrîită lufă de tranșafiri înflorîți sau îmbobocîți ne care să se desășoare și înfășoare — către noroc și îmînîrii de nădejdi — fire albe și roșii de snur de mărtișor.

CANDID

Psihologia polemicii

Răsfolam, mai demult, cîteva cunoscutre reviste de dinainte de război, urmîrind peripeziile unei celebre polemici. Protagonisti: doi dintre scriitorii cei mai importanți ai epocii. Fuseră buni prieteni și ajunseseră să se dispute ca niște mari dușmani. Am reconstituit în întregime polemica, dar, oricî ar părea de curios, nu i-am descoperit tocmai punctul de plecare. În definitiv, imi ziceam, din ce s-a iscat vrajba? Și nu-mi venea să cred că nu există nici un motiv serios. Pînă cînd, într-o zi, fără vreo legătură de altfel cu preocupările acestea, cineva mi-a povestit cum a fost persecutat (ani în șir, cu tenacitate, cu ură) de un confrate. Ce motiv avea persecuția? — l-am întrebat. „Ce motiv? Mi l-a mărturisit chiar el, la un pahar de vin, cînd ne-am împăcat (fiindcă trebuie să știți că ne-am împăcat, și tot așa de vîrstă vechi cum ne certasem). Pretindea că aș fi spus nu știu cui nu știu cînd nu știu de ce despre o carte a nevastă lui”. Așadar, n-am mai încercat să găsesc nici o cauză: o polemică e un lucru fără cauză (dacă are una, e altă de mîrșă în raport cu efectul, încît pare de necrezut).

O polemică e, în aceeași măsură, un lucru fără scop, care se naște din vanitate. Căci sensibilitatea artiștilor este ca uședacina pîdurii după o mare secetă: se aprinde dintr-o scînteie. Oamenii de bun simț își imaginează că, intervenind într-o polemică, îi pot da un curs rezonabil. Dar polemica este nerezonabilă prin natură, ca un foc. În aparență, ea este un schimb de idei, de argumente, o competiție de inteligență pentru dovedirea adevărului; în realitate, e un dialog între surzi, și argumentele nu sînt (și nu vor să fie) și argumente pentru celălalt. De ce să ne mișcăm: pe noi vrem să ne convingem, pătimă noastră are nevoie de combustibil spre a se întîrzi, și puțin ne pasă de părerea adversarului. Am observat adesea cum polemiciștii își inventează pe parcurs punctele de sprijin; mai mult, că ideea însăși, în numele căreia polemizează, li se reveală mai tîrziu. Nu există polemici de idei: toate polemicele sînt de cuvinte. Și tot

marii polemiciști sînt temperamente violente; ne-drepti, rîi tendențioși, falsificîndu-se reciproc. E. Lovinescu, se știe, distingea spiritul polemic de acela pamfletar, polemica de idee de aceea de cuvînt. În principiu, distincția e falsă, și nici chiar Lovinescu nu putea găsi exemple pentru primul tip. În vreme ce pamfletarii pe care i-ar fi putut numi sînt fără număr: Heilade, Hașdeu, Macedonski, Iorga, Argezi, Ion Barbu ș.a. Polemiștii prin excelență ar fi, ne spune Lovinescu, Titu Maiorescu. E la mijloc o neînțelegere. Maiorescu e un polemist în accepția de azi a cuvîntului. Polemica lui e campanie sistematică pentru eliminarea, din istoria literaturii, a unor scriitori; ține de începuturile literaturii cînd judecata de valoare avea eficiență practică. Într-o literatură modernă judecările de valoare sînt însă lipsite de consecințe practice și polemica nu discreditează, de fapt, pe nimeni. Nici Argezi n-a ieșit strivit din articolul lui Ion Barbu, nici Ion Barbu din acela al lui Argezi, Iorga n-a putut desființa pe Blaga, Călinescu pe Lovinescu și așa mai departe. Polemica a devenit gratuită și neeficientă, foc de paie sau joc imens de artiști. Dacă nu e o discuție academică între specialiști, polemica nu e nici campanie de discreditare. Căutare articol sub pseudonim, întins pe pagina unei reviste de mare tiraj, n-are a face cu polemica. E doar un gest urt și necollecțiv. Pamfletul, oricît de violent, trebuie să fie o operă literară, expertize a unui temperament artistic. Nu ură, furia, sarcasmul, mîncina sînt de condamnat în pamflet: ci lipsa talentului literar. Recitiți pamfletul lui Lovinescu împotriva lui Rebreanu, prilegiul de publicare de către acesta din urmă a unui articol contra criticului, și veți vedea că nimic nu poate face din el o scriere vulgără: o saloagă talentului. Unde nu e talent, nu e nici spirit polemic.

Nicolae MANOLESCU

TINERII NOȘTRI ARTIȘTI

O floare pentru Mihai Gheorghe

Talentul ceramistului trebuie căutat în cuptoarele brutarului. Ceramica are ceva culinar în ea. Îți vine să pui o piene fierbinte pe talgerul de pămînt ars și lustruit cu o lacrimă de smalt. Îți vine să miroși cutoriile de vis tăiate cu foarfeca din curebeu. Îți aduci aminte de lumea de zahăr zîmbitor a bîciului de altă dată. Turta dulce pentru un copil născut fără dinți dar cu ochii flămînzii.

Mihai Gheorghe a sărutat iconele păgîne și bisericile arse. S-a plimbat cu o floare în mîna altuia. A alergat după un fluture din visul copilului bolnav. A vrut fluturele pentru sine și l-a acoperit cu un cercarce de smalt. Floarea s-a zăbătut însă și a ieșit cu două capete de coșneană.

Farfuria s-a făcut pătrată. S-a făcut fereastră pentru un trunchi de copac. O fereastră prin care se vede numai ce vrea el.

Ceramică de visuri fixe, instantanee de vis cu biserică pe spinării de diavoli, cu seraiuri pîndite și ogîndite în lama unei săbii de Toledo, Ceramică talentată și genuină, iată am găsit în vîrfurile penitei, o floare de cerneală pentru tine!

Nichita STĂNESCU

Expoziția ceramistului se află deschisă în holul Teatrului de Comedie

Pămîntul din zori al ceramistului

La Teatrul de Comedie, Mihai Gheorghe, s-a unit cu Sân Toader, coborînd din iconele pe stîlci din Maramureș pentru o călătorie în înima țării, și ride puțin și foarte vesele de Dumnezcu și de vreo șapte sfinți bizanțini, avînd, totuși, grija să nu-i supere, fiindcă sînt oameni cumsecade, călărăsc ca slabi, osoși și atîși, iubesc florile și păsările. Privind faturile și iconele trîsnite ale lui Mihai Gheorghe mi-am dat seama că Isus Cristos, în timpul liber dintre două răsîgniri, stoarce, ca și bunicul meu suit în dimpiile de deasupra mușilor, străuțuri în marginea viet lui din a-ara stîtului ca să-și cîntesească vecinii, duminica. Eu cred că Mihai Gheorghe lucrează numai cu pămînt scos în zori zilei de sub o tuță de mîrgăritare — altfel de unde altă bucurie, prospețime săgălnică și parfum de iarbă și zîmbet de fată crudă pe farfuriile, străchinite și iconele lui, ușor păgîne, ușor domestice (vreau să spun: scoase din bîldarul mamei)? Rămîne să spun că pămîntul fermecat cu care lucrează Mihai Gheorghe e brazdă curată, în care crește griu dulce și dansează păsări pline de cîntec, cu aripile desenate de un fluture zurgav. Pămînt pe care-l ține în palme și-l sărută.

Mulțumesc Teatrului de Comedie care-l găzduiește cu dragoste în prima lună a primăverii.

Fănuș NEAGU

avant
premieră
editorială

VASILE ALECSANDRI

Pocșii

Seria „Arcade”, Editura „Minerva”.

MATEI ALEXANDRESCU

Confesiuni literare

Seria „Memorialistică”, Editura „Minerva”.

cronica literară

Dumitru Radu Popescu ACEȘTI ÎNGERI TRIȘTI

ordona unor auto-exigențe preșant definite, încorporate propriei conștiințe artistice.

Se înțelege, am fi evitat ca totul acest popas în marginea unor „locuri comune” precum cele de față, dacă substanța volumului de teatru *Acești îngeri triști* nu ne-ar fi constrins, pur și simplu, să ne amintim de ele. Sincer vorbind, altfel nu ne-am putea explica flagrantele neajunsuri prezente în chipuri diferite și pe cuprinsul acestui domeniu al operei lui D.R. Popescu. Iată, de pildă, inautenticitatea totală a piesei *Dirijorul* și, în parte, a piesei *Luminile paradisului* provin, în primul rând, din inapținutarea scriitorului pentru literatura de imaginație pură, potențată la nivelul convenționalității artistice cu valorile simbolice. Nu punem de loc la îndoaia bunele intenții moral-sociale și, poate, chiar filozofice pe care autorul încearcă să le supună dezbaterii scenice în cele două lucrări. Se știe doar că, în această direcție, D.R. Popescu este prin definiție un scriitor „tendențios”, că opera sa manifestă o adevărată repulsiune față de exacerbarile estetizante. Să recunoaștem în schimb, că o temă aflată la ordinea zilei în literatura contemporană precum aceea a infiltrării automatismului psihologic și a depersonalizării individului uman prin adărușe obediționale la spiritul gregar nu poate fi argumentată estetic cu mijloace de natură celor înverdate de piesa *Dirijorul*. Vioiciunea superficială și destul de improvizată, rezultat al celei mai directe improvizării, este tot ce poate fi mai neotrivit cu o atare intenționalitate sau raport ideatic. Locul sobrietății disimulate comic — element absolut indispensabil genului farsei tragice — îl iau gurgurile lingvistice de acest tip:

„DOMNUL: Mă due să împăiez (s.n.) baba... (iese din dreapta).
SCHIOPUL: Ce-a spus? (nimeni nu știe).
SPINUL: A zis că merge să îmbăieze (ibid.) baba...”

Sau, altele, de un comic cu totul facil: „SPINUL: Și cu ce-ai venit?”

INTRIZIATUL: Cu buldozerul neveste-mi.

SPINUL: Ea are buldozer?

INTRIZIATUL: Are și buldozer.

SCHIOPUL: Să revenim la subiect. În

perioada anilor sughițați, Nan a stat nevinovat în frigider... A suferit” etc.

Mai coerentă și mult mai pătrunsă de acuitate la nivelul replicii, cealaltă piesă amintită, *Luminile paradisului*, nu-și atinge totuși scopurile pe măsura așteptărilor. De vină este, credem, ceea ce am numi prozalezarea domesticizării eșafodajului moral-filozofic de la care se porcesc. Faptul atrage după sine o extrem de scăzută tensiune a confruntării de idei, o dezamăgitoare absență a profunzimii intelectuale, care s-ar conveni să caracterizeze în primul rând personajele, gândurile, reacțiile lor. Căci, în ce ne privește, n-am înclinat să acordăm calificativul „foarte inteligent” unui pasaj ca acesta:

„ROP: Iuda a fost un hermafrodit? Nu știm. Deci, substantiv propriu genul ambigen.”

STIH: Nu. Privește terminația: a.

ROP: Iuda a fost o damă?

STIH: Restul apostolilor au avut nume normale: Petru, Pavel, Ioan... De ce nu s-a numit Iuda, de ce Iuda? A fost femeie!

Agentul destrămării. Dracul cu chip de fecioară deghizată în mască

ROP: Foarte inteligentă ipoteză. Și originală. Iuda, fecioară nemulțumită care stă în colțul mesei. Persoană contradictorie.

STIH: Dublă, cu două fețe. Inlocuiești I cu N și vei obține: Nu-da. Adică în pielea goală.

ROP: Nu-da, Adică și da și nu, deci un caracter oscilant, trădător.

STIH: Doar femeile îți spun cînd da cînd nu. (Ride în hohote).

FATA: Pe tine te-am iubit, cu el am trăit... Știu că e prea târziu, nu vâ pot face nimic și nu pot scăpa. Mă trimiteți acolo fiindcă știți că știu totul.

STIH: Inlocuiește-l pe I cu altă literă... Cu H...

ROP: (amuzându-se): Bu-da. Da. Buda, zeul Indiei străvechi...

STIH: Buda!

ROP: Adică?

STIH: (cu un joc): Buda

ROP: Aha, Buda.

STIH: Ruda.

ROP: Luda.

STIH: Luda, nebuna, dragostea, sifilisul — vai, toate bolile contagioase de la dragoșe vin, din cauza acestei nebunii!

Cu totul sigur de el ne apare D.R. Popescu ca dramaturg pe terenul teatrului de in-

venție realistă, axat pe conflicte morale și sociale de extracție direct actuală și populat de personaje avînd o concretă determinare, o identitate circumscrisă mijloci unei anumite specificități tipologice. *Acești îngeri triști* stă marturie incontestabilă. Piesa se constituie sub semnul patetismului moral de intensă vibrație dramatică. Precum în cele mai bune năvele ale sale sau în romanul *F.*, D.R. Popescu își valorifică din plin unele din resursele intime talentului său artistic, atât de original totuși. Dacă termenul n-ar fi fost prea mult vehiculat, recent, de un cunoscut prozator și eseist, am spune că impresionantă, în drama *Acești îngeri triști*, este radicalitatea reacțiilor etice și morale a personajelor, capacitatea lor de a se prezenta, în fața spectatorilor și a cititorilor, în lumina unei sincerități tulburătoare, necrutîndu-se pe ele și între ele deloc, refuzîndu-și orice voi de automatizare. Din speța scriitorilor temporari ai înfrînții, avem în deplinătatea morală și de umanitarismul cotidian, D.R. Popescu da aici curi crude și, totodată, generoase problematici a epocii, piedînd pentru sinceritate, pentru: ltruism, pentru fericirea vieții de fiecare zi, eliberată de avatarii egotiste. Remarabilă, la absolut toate personajele, este justa intuire și relevare a indiciilor limitate de confruntare dintre impulsul pasional și vocea rațiunii, aceasta din urmă convertită în criterii morale de mare stringență.

Drama *Acești îngeri triști*, în cele din urmă, se impune ca una dintre lucrările de primă mînă integrate în miezul de foc al tematicii de revelație contemporană literatură, raportată la cadrele generale ale literaturii noastre de azi.

De-ar fi beneficiat de un spor de luciditate și de mai multă adîncire în ideea subtextuală, ambițioasă parafrază de tip durrenmattian Cezar, *măscăriciul piratilor* n-ar fi convins pe deplin asupra posibilităților autorului ei de a da la iveală, în sfîrșit, lucrări avînd o structură artistică realmente sintetică... Avem în vedere mai ales implicarea filonului epic de factură trepidant realistă într-o contextură problematică gravă, funcțional ambiguă și, desigur, atenția cu care este strunit jocul ce marchează trecerea dialogului și a acțiunii așa zicînd obiective în planul parodiei, al metaforei aluzive, impregnate de umor grotesc.

Inclinăm să credem că farsa tragică Cezar, *măscăriciul piratilor* ar putea fi simptomatică pentru activitatea viitoare a lui D.R. Popescu, dramaturgul.

Nicolae CIOBANU

avant
premieră
editorială

MIHAEL SADOVEANU

Tara de dincolo
de neagră

Editura „Minerva”.

AUREL BARANGA

Opinia publică

B.P.T., Editura „Minerva”.

compendiu

NICOLAE TAŢOMIR

Melos

La sfîrșitul anului trecut Nicolae Tațomir și-a tipărit, de data aceasta la editura „Junimea”, cea de-a noua plachetă de versuri sub titlul de Melos. Poetul rămîne și în această carte, fidel sensibilității sale de o delicatețe aproape feminină, însetat de puritatea și transparenței idealului, o sensibilitate vibro-tantă, generoasă, alături de care scîlpesc lamele albe, ascuțite ale rațiunii. Vom spune deci că o delicatete aproape feminină, însetat de puritatea și transparenței idealului, o sensibilitate vibro-tantă, generoasă, alături de care scîlpesc lamele albe, ascuțite ale rațiunii. Vom spune deci că o delicatete aproape feminină, însetat de puritatea și transparenței idealului, o sensibilitate vibro-tantă, generoasă, alături de care scîlpesc lamele albe, ascuțite ale rațiunii.

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și priid. / Zădăra fie năptea în tescita lor zi! / Ea cobora, zească, / Pe-al cerului covor. / Strîmînd cînd o mirez-mă, cînd visul sub picior. / Zim-bînd cînd aurorei, cînd lui Op-lieu, și cînd / Destinul alături de dînsa coborînd. / Ea coborî, zească. / Va cobori etern / Ca să reîntre, moartă, în tristul ei infern (Orfeu în Paradis).

Poetul nosteste întrebările pe care le-au rostit artiștii dintotdeauna, întrebări vechi de cînd lumea și vesnic noi, ori cu tonul fragil al „ghicelului boreal”, ori cu tonul de blestem al catastrofelor planetare. Un spirit mereu treaz care observă nu numai lumea din afară în ceea ce are ea obiectiv, de neînțeles, ci mai ales propriile seisme, nu o dată dramatic. Nicolae Tațomir are voluptatea formelor nuzodice fixe, o armonie a tăieturii versurilor destul de rară astăzi, reconfortează: „Orfeu, nelelelele, visa în paradis. / Se furta un șarpe în singele din via, / Ist un roți pristeat ca pasărea Apoi / Va săgea tubirea cu ochii amîndoi. / Euridice, floarea și harfa lui în rai / Să-și legene destinul și păru ei hă-lai. / Freflurînd blestemul, se-nțarise și

(I)

Dacă, omeneste vorbind, e legitimă durerea pentru pierderea prea timpurie a unei făpturi atât de vii și a unui scriitor atât de dăruit cum a fost Pavel Dan, literar vorbind regretul pentru opera care ar fi putut să fie nu-și are nici-o justificare. Lucrările unui artist — atât cât lasă el în urma lui — alcătuiesc opera sa, și se judecă în sine, nu după ceea ce ar fi putut ele să devină dacă... Cele câteva povestiri ale lui Pavel Dan alcătuiesc o operă care-i legitimează pe de-antregul existența ca artist și ca om. Putem visa, eventual, la ceea ce ar fi putut să fie acel vast epos, pe care se pare că-l pregătea, acel „mare cîntec al satului“, *Ospățul dracului*, romanul Cimpiei care ar fi avut „șapte frați în centru“. Dar asemenea reverii sînt zadarnice. Dacă pentru Pavel Dan unele din textele pe care ni le-a lăsat erau doar „cartoane-studiu pentru o mare compoziție“ (ca să folosim cuvintele lui G. Călinescu), pentru noi ele sînt ceea ce sînt în sine, fragmente ale unui univers fictiv, singurul proiectat și realizat de scriitor.

Caracterul cosmic al unor scrieri, capacitatea lor interioară de a se organiza într-un univers constituie simptomul inițial și esențial al unei opere. Paginile lui Pavel Dan vădesc acest caracter. De aici, spre deosebire de unele rare cazuri dilematice — precum acela al *Paginilor bizare* urmuziene —, în care criticul se simte obligat, odată cu analiza unei opere, să dovedească faptul că are într-adevăr în fața lui o operă —, textele scriitorului Cimpiei Ardealului (printre care doar câteva de cea mai autentică valoare artistică) alcătuiesc, în mod evident, o *Operă*.

Aceasta, înainte de toate, pentru că, după cum arătam într-un articol din seria *Peregrinul transilvan* (*Tribuna*, 8, 1971), Pavel Dan a avut darul, rar, al prozatorului care-și descoperă de la început un spațiu al său. Prin creația sa, se înscrie într-o geografie literară a țării — ca și în Cimpia Dunării de jos prin scrisul lui Panait Istrati, Marin Preda, Fănuș Neagu —, devenind un spațiu al fabulei. Spațiu-matrice al imaginației. Cum a arătat Monica Lazăr, în frumoasa monografie pe care i-a închinat-o scriitorului: „Postul de observare și investigație a lumii și vieții, pe care și l-a fixat Pavel Dan și pe care-l descrie cu insistență... este satul său natal, investit, complimentar, prin operă odată încheiată, cu culorile legendei“ (*Pavel Dan*, 1967, p. 28). De altfel, scriitorul însuși avea conștiința faptului că opera sa e placentară acestui spațiu-matrice: „...cred că de la *Balade și idile* n-a mai apărut în Ardeal o carte mai ruptă din pămîntul acesta“ (scris. cit. de M. Lazăr, p. 86). Dar satul din Cimpie nu e doar matrice a imaginarului ci proiect al său. „Cimpia“ lui Pavel Dan e un spațiu fictiv. Ca și imaginarii Joknapatawpha, comitatul fictiv al opereii lui Faulkner (legat printr-un solid cordon ombilical de realitatea fizică și morală a „sudului“ american), tot astfel acestei „Cimpii“ din ficțiunile scriitorului român i se poate trasa o hartă, pe care editorul și monografistul opereii lui Pavel Dan se simt deopotrivă obligați să ne-o ofere.

Intruicî am amintit numele lui William Faulkner, să cităm o declarație a acestui om, care detesta marile orașe, care — trăind un timp la Paris — a evitat cu grijă pegas literară a expatriatilor din Cartierul latin, cu Hemingway, Dos Passos, Gertrude Stein e tutti quanti, și care, știind prea bine unde sînt rădăcinile sale, s-a întors la Oxford-Mississippi, pentru a trăi ca fermier și scriitor al „Faulkneriei“. Dar, iată cuvîntul său: „Eu nu sînt decît un țărăn“. Dacă îl credem pe cuvînt, el este unul din ultimii țărani ai țării sale. În orice caz sînt din ce în ce mai puțini scriitorii care-și pot afirma — asemenea lui Faulkner — atașamentul lor la o lume rurală în retragere, în acest secol al urbanizării globului. Pavel Dan era unul dintre aceștia. În povestirea plină de elemente confesive, *Zborul de la cuiă*, în care istorisește moartea și îngroparea tatălui său, el pune pe seama alter ego-ului său fictiv, tinărul profesor, fiul mortului, următoarele: „Își da seama că e o creangă ruptă din trunchiul puternic al satului, aruncată undeva în lume. Cea mai tare rădăcină e frîntă și închisă acolo în sicriu. Cu cît s-a spălat mai mult de noroiul cleios al pămîntului, cu atît a fost mai ușor de rupt de vînturi, de purtat prin lume“. Patos al dezrădăcinatului? Mărturisindu-și nu o dată, direct în unele declarații, mijlocii în unele ficțiuni, legătura sa cu „trunchiul puternic al satului“, sau deplorînd ruptura sa de acest trunchi, Pavel Dan indica, fără doar și poate, rădăcinile creației sale. Literatură a dezrădăcinării, cum s-a afirmat de atîtea ori? Mai curînd, o literatură a remușcării — cum arătam în articolele amintite din ciclul *Peregrinul transilvan*. Remușcarea intelectualului care s-a rupt de obirșile sale, care le-a trădat într-un fel sau într-altul și care simte obligația unei expieri a unei reparații. Toți scriitorii moderni ai satului trădează o proastă conștiință ca și nevoia unei compensări. Spre deosebire de cei mai vechi care, părăsind lumea rurală, continuau să păstreze nostalgia unui paradis pierdut, aceștia — atunci cînd sensibilitatea lor nu se „taie“,

far cugetul lor nu se obnubilează — își vor aminti întotdeauna că au asistat ca martori și spectatori neputincioși la o agonie, că au preferat să evadeze dintr-o lume care se scufunda și care va continua să-i sfîșie mărunț și sistematic, ca amintirea unei crime, în Parisul oțios al lui Faulkner, în Bucureștiul lui Goga ori Rebreanu, în Clujul ori Blajul lui Pavel Dan. Ei vor clama uneori, „de ce m-ați dus de lingă voi“, vor încerca reparații oratorice, spectaculoase, aducînd „lauda țăranelor“ ori „elogiul satului“, dar rana

Un studiu de NICOLAE BALOTĂ

va continua să sîngereze și un glas tainic să șoptească: ai asistat la pieirea unei lumi din care ai fugit, ce ai făcut pentru ea?

Căci Pavel Dan știe, ca și Faulkner — *mutatis mutandis* —, mai clar decît predecesorii săi — Slavici, Agribiceanu ori Rebreanu — decît contemporanii săi — „populiști“ maghiari, ori transilvănenii Kós Károly sau Tamási Aron, decît elvețianul Ramuz ori francezul Giono — că lumea satului din Cimpia Ardealului pe care o cunoștea el —, acel trunchi din care s-a desprins este minat de diverse rele. El e conștient de faptul că satul e amenințat în însăși rădăcina sa, că e supus unei degradări, unui proces fatal. Dacă ar fi scris *Ospățul dracului*, marele roman al satului, acesta ar fi fost — probabil — un *threnos*, un cîntec funerar al lumii rurale în dispariție.

Orice agonie e o luptă între viață și moarte. Pavel Dan (asemenea altor „redescoperitori“ intelectuali ai satului, în secolul nostru) are o dublă viziune asupra universului rural, derivînd din ambivalen-

țele conștiinței cărturarului care a părăsit satul. Pe de o parte, acesta îi apare investit cu virtuțile autentității, e lumea adevărată, în care se ascunde simburile vieții, necunoscut jumii urbane; pe de altă parte, acesta îi apare minat de contradicții, e o lume mizeră, viciată, e prin excelență locul anti-idilic. Atașamentul la valorile satului și detașarea critică purced din dubla raportare a unei conștiințe care se condamnă pentru faptul de a se fi rupt de o realitate originară și care se justifică denunțînd răcilele acelei realități în ipostazele ei degradate.

„Cimpia“, spațiul ficțiunii lui Pavel Dan, este locul de întîlnire al unui plan temporal, al unei umanități care trăiește, aparent, conform unor coordonate perene, cu un plan evident temporal. Agonia satului arhaic nu rezidă, firește, doar într-o cuprere a atemporalității sale prin intervenția unor factori istorici-temporali. A cea seducătoare teorie pe care Lucian Blaga o schițează în *Elogiul satului românesc* și o dezvoltă în *Geneza metaforei și sensul culturii*, conform căreia satul trăiește exclusiv într-o „geografie mitologică“ și în atemporalitate, nu se justifică sociologic. Poetul-filozof are grijă, de altfel, să vorbească despre un sat situat într-un trecut indeterminat. „Astfel — arată el în *Geneza metaforei* — satul era situat în centrul existenței și se prelungea prin geografia sa nemijlocit în mitologie și în metafizică... Satul se integrează într-un destin cosmic, într-un mers de viață totalitar, dincolo de al cărui orizont nu mai există nimic. Aceasta este conștiința latentă a satului, despre sine însuși“. Această conștiință a unui destin cosmic — dacă vreodată a existat fie și în stare latentă — s-a modificat prin intervenția unor factori ce integrau satul într-un destin istoric. Dar, repetăm, nu numai coruperea atemporalității, satului prin temporal a provocat descompunerea satului arhaic. Asistăm, de fapt, la o lume care își pierde organicitatea sa. Scriitorii moderni ai satului au surprins, din diverse unghiuri, istoria unei agonii, prin devitalizare, prin denaturare. Dacă orașul triumfă asupra satului, aceasta nu e victoria istoriei asupra anistoricului ci a civilizației abstracte asupra unei culturi organice.

Construindu-și universul său fictiv, Pavel Dan se concentrează deosebit asupra unor aspecte ale procesului agonice care afectează lumea rurală. Satul și-a pierdut organicitatea, printre altele, pierzîndu-și „credințele“. Desacralizarea nu este un proces modern. El este cunoscut chiar și în timpurile străvechi în care mitul era activ. Într-un studiu remarcabil din *Stil-studien*, Leo Spitzer cercetează fenomenul stilistic al „gramaticalizării“. Termeni care aveau o înaltă valoare cultică, desemnînd realități sacrale, se degradează prin uzaj, devin simple formule goale, particule de utilitate pur gramaticală. Vocabulele sacrale se preschimbă, prin concepție, în cuvinte sacrale, în simple injurii, apoi devin banale interjecții ce nu răspund decît unor impulsuri de umoare activă. În lumea ficțiunii lui Pavel Dan, *desacralizarea* și, consecutiv ei, această *gramaticalizare* a locuțiunilor sacre este foarte înaintată. Dar fenomenul care, din punct de vedere estetic este remarcabil intuit de scriitor și proiectat în prozele sale, este acela al răsturnării ritului în trivialitate, al dizolvării tragicului în grotesc, al conjuncției bocetului cu batjocura.

PIERRE BONNARD: FETIȚA SPĂLĂTOREASĂ

compendiu

CORNELIU ȘTEFANACHE

Paralele

În literatura romană actuală, în ciuda emancipării critice care a constituit pe scriitor și pe critic să urmeze o deosebire a structurilor estetice, se pot sesiza încă mobiluri aparținînd unor sferă neliterare. Aceasta este o dovadă de vigoare și tinerețe și, în prezența talentului, poate duce la rezultate mai valoroase decît estetismul în sine, profesat în fața oglinzii. Căutare prozator urea să în prin operă o altitudine socială, căutare poet face din poezie un mod de cunoaștere. El vor da opere valoroase în măsura în care vor fi stăruite de darul expresiv.

Toate aceste reflecții ne-au fost provocate de ultimul roman al lui Corneliu Ștefanache — *Paralele* — apărut în editura Junimea. Scriitorul (cunoscut și pînă acum prin talent și întransigență morală) a reușit în mod special în romanul acesta să facă din spiritul său de dreptate o ficțiune cu o problemă de proprie. El a încercat un proces personal, care e însăși amintirea unui rol în instanță. El s-a limitat la a numi faptele, la a declara, așa cum declanșezi o jucărie cu arc, mecanismul dezbaterii.

În primul compartiment al romanului scriitorul a urmărit pas cu pas viața unei femei care s-a dedicat, prin ascetă, copiilor. Expunînd privoștinile personajului, el le-a schestrat din trecerea indifereentă a timpului și le-a transformat în întrebări care cer un răspuns. Femeia a suferit de o mare „infirmiție“ — neputința comunicării și de aceea scriitorul și-a luat rădăcina de a vorbi în numele ei. Astfel au ieșit la iveală toate crizele sufletești care s-au consumat în interior, mascate de calmul oferit

LILIANA BRATES

Coajă pentru aer

Titlul strident al acestui volum (apărut în ed. Eminescu) se referă la capacitatea cuvîntului de a materializa zborul spiritual. Din păcate însă, cuvintele Lilianei Brates nu desenează în aer acele dire fosforescente care se nasc din contemplare și umire, Poeziile ei par mai degrabă deseuri lingvistice care zbură sensibilizate, dar se mai poate găsi o atîte de neinspirat elaborare a textului. Autoarei îi lipsește cu totul momentul unic de ordonare magnetică a expresiei de-a lungul unor linii de forță. Ea complice sau fragmentează inutil viziunea poetică din dorința de-a epata lată, de exemplu, cum este schimonosită ideea desfacerii în suverni independente: „În noaptea dinaintea zilei (1) / m-am trezit mai puțină / brațele și picioarele erau / spinzurate, / nevoială gurd, / feceră os / și crescuse un cap de păpușă, / lăd de genul acesta, care continuă să entuziasmeze pe diferiți autori, se întîlnesc la tot pasul în volumul Lilianei Brates, dar nu platitudinea lor trebuie pusă în discuție. Există destule exemple de opere mari sprijinite pe axiome Totul e cu idee să trăiască prin generozitatea poetului care o transformă într-o clipă într-o lume cuprînzătoare. L. Brates nu are această generozitate. Ea exploatează cu luciditate ideile cauld să le pună în valoare printr-o reprezentare sofisticată dar nu reușește decît să le arunce și mai mult în uitare.

IOANA DIACONESCU

Jumătate zeu

Volumul *Jumătate zeu* (ed. Eminescu) a fost rece primit de critica literară. Fuga imaginației, trecerea surprinzătoare de la un registru la altul sînt ca și în volumul *Furam* trandafirilor întrerupte de scufundări în miracolul ludic. Poeta pare o dansatoare care se așază uneori în lărbă pentru a privi curcubeul unei zei. Ea cășcăză o mare familiaritate care este în fond masca timidității. Copiii au acest impuls reactiv în fața naturii dirijate de legi nestiute și încearcă să și-l impună printr-o chemare generală la joc, printr-o democrație a obiectelor. Ei vor să imblînzească lumea, s-o construiască din nisip și să intre în comunicare cu ea.

L. Diaconescu se alintă punînd în treburile grave și abandonîndu-le brusc, aparent într-un simplu capriciu în realitate, ea e trăjită de existență și nu urea s-o întunece prin ceretări insistente. Marea ei plăcere e să asiste cu pupilele dilatate la spectacolul vieții. Uneori i se revole indiferența: „Și strîm în brațe un obraz de var / Pe care uit să zgîrli timpul / Numai pe ochii înspăimîntător de mari / Se cerne iar și iar, nisipul...“ — Cu ochii mari: atunci se atunacă într-o tristăte văditoare de basm: „Și căi, noaptea, spre țevor / Poartă pe frunte volbură, departe, / Cel dinaintea lumecă spre lună / Cel de pe urmă e rînt de moarte — / Și spre urme, culeg cu botul roșu, / Frunze aprinse cheamă dorul lor / Cel dinaintea plînge și nechează, / Cel de pe urmă e rînt de zbor / Și căi, noaptea, mară bolnavă de corău / Și pietrele din cale trosnesc crunt. / Cel dinaintea nu mai poate merge, / Cel de pe urmă o murit de mult.“

RAOUL DUFY: PESCIUT

IOANA BANTAȘ

Să trec precum un demon

Să nu văd vidra cum își alăpătează puli în somnul apoi.

Să nu aud trula cucului ce-și minte moartea, nici plînsul de exil al ochilor.

Să trec asemenea unei limbi de clopot, fără cîntar de pierdere și fără cumpărător.

Să trec precum un demon — e-l apără în somn pe creator.

Carusel

Pe roata locului alunecăm oșbiți, mecanici atleșchi și atleșchine. Cine întoarce pămîntul în noi și ne vîntură sululețul. Cine?

Ne naștem cu mîștii în bilci, colorații cu umbra dreptății mamă cu ingerii trati.

Un lel de laguri în loc de ochi, o cruce de sare în loc de stern, peste lumina oaselor crește cotilelați atomi de infern.

Cu lanțuri albastre de simțuri legați, încă o vorbă în fuga de noi, încă un vis în labirintul lumii încă un vals, mimat, pe cai.

Călătorim

Călătorim, călătorim, în haina schimbătoare a amînării. Tragem după noi mormintele și le împodobim cu păsări, cu iarbă de stele.

Rămîne sululețul să ne păzească trupul: un dumnezeu vegheat de un anonim. Copilul îl mîmînd cu somn îl omăgim.

Călătorim cu frunzele de miel și mersul blind, nebunul din noi cu somn îl omăgim și învelim cu lumea. Pînd cînd?

jurnalul unui martor ocular

Despre subconștient

Freud a devenit celebru descoperind laturile ascunse, iraționale ale individului, consecințele dezastruoase stîrnite de traumatismele psihice. Freud a avut naivitatea și generozitatea să creadă că prin psihanaliză individul se poate vindeca. Așa a luat nastere psihanaliza, au apărut institute științifice, riguroase și bine înzestrate, unde pacienții lui se creează iluzia că prin auto-analiză impasurile psihice pot fi depășite. Arta s-a grăbit să folosească și ea descoperirea genialului Freud; am văzut cu toții filme stupide sau remarcabile, în care medici valoroși să vindece pacienți stigmatizați de complexe, de urmările unor întîmplări tragice.

Pasiunea lui Freud pentru subconștientul nostru e plină de grandoare și o asemenea pasiune nu se poate naște decît într-un om de geniu. Mi-e însă mai ușor să recunosc genul și mi-e mai greu să dau dreptate. S-ar putea ca Freud să aibă dreptate, s-ar putea ca el să privească superficial aventurile subconștientului, dar experiența mea proprie infirmă tezele genialului savant.

Îi recunosc la tot pasul genul tocmii ca să nu se creadă că la rădăcina nemulțumirii mele s-ar afla vanitatea. Nu, de data asta nu vanitatea mă stimulează. Nici n-am intenția de a polemiza cu niște teze admise aproape de toată lumea. Nu vreau să opun unor idei — alte idei, vreau numai să cercetez pe viu, cu experiența mea mărginită, această, teribilă dilemă.

Prima întrebare pe care mi-am pus-o la capătul unor dramatice experiențe a fost cea mai simplă cu putință. Există cu adevărat un subconștient? Există cu adevărat o zonă ascunsă, tenebroasă, pe care n-o putem străpîni? Există în noi impulsuri secrete, pe care le descoperim numai în anumite împrejurări? Se poate spune că subconștientul e rupt de ceea ce numim conștient? Sîntem noi orbi și surzi la impulsurile subconștientului? Eu nu spun că n-ar exista în noi laturi ascunse, tenebroase, îngrozitoare, dar eu susțin că noi sîntem conștienți de aceste laturi și numai din tot felul de calcule facem abstracție de aceste zone blestamate. Eu cred că noi sîntem conștienți de subconștientul nostru, dacă dorim cu adevărat acest lucru. Mulți oameni recunosc că ei nu se cunosc pe sine și se miră cînd descoperă în ei laturi îngrozitoare, de o atrocitate, de o animalitate fără de scrupule și își spun că nu și-au cunoscut subconștientul. „Iată ce zace în mine. Mi-am dat seama că pot să și ucid. Vezi ce pătești dacă nu-ți cunoști subconștientul“. Subconștientul există numai cînd avem o imagine falsă despre noi, cînd confundăm ideea pe care ne-am întocmit-o despre noi cu realitatea. Dar dacă noi sîntem conștienți de noi, de limitele noastre, de abuzurile noastre, de poftele noastre, de ambițiile noastre, dacă le scoatem la lumină, dacă nu ne idealizăm prostete, atunci subconștientul n-are cum să apară. Subconștientul apare numai odată cu ignoranța.

Dar cum se explică faptul că mulți oameni se întrozesc de trele lor întunecate, sînt împinși spre resturi necucate de impulsuri tenebroase, pe care nu și le bănuiau? „Eu să lovesc o femeie? Nu mi-am închipuit asta niciodată?“ Am văzut cu toții oameni îngrozitori de întunericul pe care și l-au descoperit într-o anume împrejurare. Dar era nevoia de o anume împrejurare pentru ca individul să-și cunoască aceste porniri primitive? Eu cred că nu. Dacă trîm într-o stare de deplină luciditate, atunci sîntem conștienți clipă de clipă de tot ce se află în noi nu trebuie să așteptăm o catastrofă ca să ne cunoaștem caracterul. Dar noi refuzăm să ne cunoaștem și ne admitem așa cum sîntem. Tocmai ignoranța, trăirea superficială a făcut posibilă această bizară și artificială diviziune între conștient și subconștient și apoi în cadrul acestei blestamate diviziuni putem spune noi că avem „conștient“ și cu adevărat conștient — o baie de lumină? Nu — arel conștient e o însurare de idei frumoase și artificiale, o suită de clișee menite să denatureze realitatea. Conștientul e o „idee“ pe cînd subconștientul o aglomerare de pasiuni și de porniri biologice. Și evident, în lupta dintre pornirile biologice și fixațiile abstracte ideile sînt cele învinse. Lubiarea noastră e ipocrită și ură — în schimb — îngrozitor de sinceră.

Din punctul meu de vedere, întunecul individului este superficial, el nu se află totuși în adîncuri, cum crede Freud, și la suprafață. Ceea ce noi numim cu termen drag tuturoza „abisul“ se află undeva pe la suprafață, în fazele imediate ale conștiinței. Asta ne dăruie la concluzia că mulți dintre noi trăim încă la suprafață superficial: de aici ura, invidia și toate pornirile întunecate. Eu cred că în adîncurile noastre se află lumina, iubirea. Atunci e și ajungem pînă acolo.

Alex. ȘTEFĂNESCU

Teodor MAZILU

Vara, de vrei să deschizi fereastra să te aerisești, îl vezi silueta înaltă, desălată apropiindu-se. Cu pași enorci, în marș grăbit, forțat. Ai vrea să scapi, dar știți că e mult prea târziu. Îți face un semn cu mina. Cu degete răsfirate, vintură amenințător aerul. Înțelegi că are ceva nemăpomenit să-ți povestească. Ceva ce nu suferă nici o amănare. Și până să te dezmeticești bine se află în mijlocul odăii tale.

Dacă e iarnă, dai să ieși și vrei să închizi ușa, îl găsești cu degetele pe sonerie și, fără să schimbi un cuvânt, te și trezești îndărăt în casă. Ca prin vis îl vezi că face același gest. Știi că orice s-ar întâmpla trebuie să stai și să-l ascuți. Te pironiești pe un loc, în picioare, așa îmbrăcat de oraș, cum ești, ca să-ți dai a înțelege că n-ai timp de taclale. Aș! Ce să priceapă!

Vizitatorul nepoșit și-a scos paltonul, pălăria, le-a așezat în cuier, ca un obișnuit al casei. Este de altfel foarte lute în mișcări, până începe să vorbească. S-a și instalat în cel mai comod scaun pe care îl ai. Și-a aprins o țigară din cele care erau pe masă. Mai face o încercare disperată. Minți, inventă! Spui că trebuie să pleci urgent. Nimic, el îți comandă o cafea. Și te invită să te așezi.

N-ai ce-l face! Ești furios, dar din ce în ce mai puțin. Căci curiozitatea învinge. Știi că e dolidora de vești și întimplări uimitoare, cu tîlc. Nici nu poți să-l dai afară. Pur și simplu nu ai puterea. Apoi te și temi puțin. În viața oricui se găsește, la urma urmei, ceva ce poate fi întors cu dosul la față. În afară de asta toate, chiar începi să devii curios, nerăbdător și din pricina unei speranțe ce te agită. Te gîndești că ce are să-ți spună te privește, cum că ar fi tocmai rezolvarea acelei pricini care te doare. Cine știe? O fi aflat el ceva ce tu nu știi încă.

În acest timp vizitatorul, încântat de efectul obținut și simțindu-se la el acasă, își degustă cu delicie cafeaua, te privește iscoditor, printre zimbete perfide. Își aprinde a doua țigară. Te întreabă de sănătate, clipeste des și mărunț. Mai cere un rind de cafele și ceva de mâncare, în fine, dacă ai, nu te obligă. Pretinde că este hipotensiv, hipersensibil, insomniac, că a lucrat mult, că n-a dormit noaptea. Îți dai tot ce vrea, tot ce ai, iar el bea, mănîncă, fumează, consumă, te poartă și pe tine să faci la fel.

În fine, numai după ce te răbdarea te-a părăsit și-l apostrofezi fiind să-i dea drumul, iar zimbetele, pe buzele-i subțiri, se prefac într-un rîs zgometos, începe să vorbească. Dar nu despre ce te așteptai. Își alege un obiect mai departat, o problemă de actualitate, e drept, dar ai devenit destul de stupid, sau chiar ești, că nu-l acorzi interesul cuvenit, cel puțin nu în acest moment. Îl auzi vorbind despre sondele spațiale, temperatura de pe Marte sau Venus, urmele de apă, prospecțiuni, etc. Îl interrupe, strigă, îi aduci aminte că nu pentru asta ai rămas acasă. Un dîsporet rece, sarcastic se aterne pe fața lui. Te potolești și aștepti să vezi ce va urma.

Cum în felul acesta am aflat despre două cazuri, ai căror eroi pot fi chiar cunoscuți de-al noștri. Nu-i numesc. Din respect pentru zicalile: Te ferește pînă te nimeresci? Cine sapă groapa altuia cade el în ea.

La prima vizită a început, în felul lui înflorit, generalizînd și vorbind în maxime moralizatoare, ca nu cumva să crezi că te află în fața unui bîrfitor de rîd. Zicea: „Orgoliul căpătînos, fanatic, vanitatea încurcătă în propriile-i fuste, parvenismul fîrînic, lauda de sine ce nu miroase bine, înfumurarea înecăcioasă, prostia tapajoașă, strîgătoare sînt defecte de caracter. Nu poți să negi”. Deducînd din tăcerea mea imposibilitatea de a-l contrazice continuă: „Fiecare, luat în parte, pus într-o situație anume își transformă, fără greutate, pretențiile, fără ambiții, un om la locul lui. Dar, așa cum era nu-l mergea prea bine. Meru i-o luau ușor înainte. La serviciu, cînd trebuia să la și el vreo primă, se întîmpla ceva în ultimul moment că era șters de pe listă. La o coadă, dacă se așeza, foarte exact, în ordinea în care venise, pînă la el se termina marfa. Cînd s-a transferat tocmai postul pe care l-a părăsit a beneficiat de o majorare de salariu. Și asta numai la cîteva săptămîni de la plecarea lui. În fine așa cum era, că nimeni n-ar fi avut ceva împotriva lui, n-o prea nimeria. Cînd i s-a făcut și lui cîntărea să fie propus să participe la un congres internațional, pe spezele statului, că merita, că muncise, că fusese devotat și capabil, pînă la urmă s-a găsit un altul mai isteț care să moară în locul lui. Toate astea pînă într-o zi, cînd un amic al nostru, din pricini cu care el nu avea nici o legătură, a început a-l vorbi de rău. Îi birfea pe unde apuca, răstălmăcîndu-i fanțele vorbele. Ei, și s-au găsit binevoitori care veneau să-l spună tot ce se nune pe seama lui, cu detalii și convingere, încît a început și el să creadă cum că ar fi un personaj demn de interes și un păcătos de o specie mai aleasă. Așa că în timp ce birfele se răspîndesc de la un capăt la altul al orașului, vanitatea și sporește. Devine pretențios se agită, cere, cere audiență, își revendică drepturi, insinuează, atacă, lunge unde a scîvpat, laudă pe cei ce i-a dîsprețit, acuză pe cei ce i-a respectat. Vorbește cît n-a vorbit toată viața despre activitatea pe care de fapt n-o mai are de cînd a ajuns în sursă lumii. E prea ocupat ca să mai mîncăscă. Și-a pus în cap să pronunțesească la o țesut de mînt, de încheștă anole și, în acest fel, pentru a nu mai intra în detalii, alina se și însușească bunuri ce alina s-ar cuveni Mabile, aparate, lucruri de pret încheștate în casa lui. El le consideră răsplata binemeritată a muncii de altădată. Semnele ascensionării sale în nîm avînt se adună pînă la cele mai zdrobitoare, automobili, și aparatamentul de patru camere în care toamnă s-a mutat. Și-a făcut mulți prieteni, mai ales din cei mai guralivi, pe care îi invită la cîpele și serate, îi serveste, întorvine în favoarea lor, atît cît puterea săi s-o arate. Lor le povestește întîmplări din trecut și, din care să deducă meritele și capacitățile lui și mai ales devotamentul pe care din prunc și-l-a avut față de clasa muncitoare. Ascultîndu-l ai crede că nimic nu s-a făcut în țară fără ajutorul și jertfa-i superbă. Femeia

lui a învățat a-l ține isonul. Nu-l mai contrazice ca altădată nici, nu-l mai prevestește nereușita, cî tocmai dimpotrivă se dovedeste a fi dibace, inventiv și perfidă, așa cum n-ai fi crezut a fi după mura-i bleagă. Se prefacă că-și amintește amănunte pe care respectabilul ei soț, în tapajoașă modestie, le-a trecut sub tăcere.

Si uite așa se schimbă omul de la o zi la alta. Cît despre fostul defăimător, ce să-ți spun, el neagă tot ce a spus odinioară și le întoarce în așa fel, încît să fie exact pe capulodul situației de acum”.

Ajuns cam la acest punct, vizitatorul inoportun se lansează în niște considerații generale care sună cam așa:

„După cum vezi, o nimica toată a stîrnit, la omul nostru, acest dezechilibru favorabil între virtuți și defecte. În locul modestiei ce meritele ascunde în haină pulberie și sîracă apar inzonorate, dar arătoase, laudăroșenia, agresivitatea, obrăznicia. Acestea știu prostia și o înfîșează cu arme și armură. Cu coif și sulță, o Minerva leșind tunătoare de răcoțete și iose, din țeastă lui Zeus, că de puterea-i se cutremură oricine. Convinge și obține ce dorește întuncînd mințile. În locul generozității care pierde și ce are dăruind,

înregistrează nici zîmbetul verde care a apărut pe fața superiorului, parcă nici n-aude, cînd acesta i se adresează, pomenindu-l numele cu fățarnic respect, în cursul unui monolog, din care poți deduce că acest subaltern este o rotită indispensabilă în aparatul complicat și perfect reglat al instituției. Nu simte nici vijitiul zornăitor care vine prin ușa deschisă, pe unde, automat și fără prealabilă chemare pătrunde armata roboților perie. Căci simpla prezență a acestui straniu individ în fața ușii grele este suficientă pentru a declanșa apelul și comanda de intrare în biroul mai mare. Nu aude nici scîrțiturile capetelor ce se pleacă, nici foșnete brațelor ridicînd palmele întinse, pentru a îngusta cîmpul vizual ca să cuprindă în raza privirii toată numai chipul temut.

Întîlnirea dintre roboții perie și acest ciudat element produce fenomene de inducție necontrolabile, dar deloc neglijabile. Asta întrucît acest individ are unele proprietăți singulare și anume el nu știe altceva decît să lucreze cu ardoare, nerespectînd comandamentele robote. (Printre acestea sînt deplasările, cu mare frecvență, într-o singură direcție, spre apartamentul șefului; practica informatologiei secrete de-a lungul și

gine din fotoliu, apoi treptat, în timp ce intră în rol, se instalează din ce în ce mai bine, înfundîndu-se în pernele moi. E ușor flatat și chiar mulțumit de locul care i-a fost oferit, semn al cîinstei ce i se acordă, răsplătă dreptă a muncii și meritelor sale. Ce naiv! Privește cu satisfacție distanța care îl separă de ceilalți.

Dar aceste mici bucurii nu sînt făcute să dureze. Nu trece mult și iată că șeful îi cere lucrarea pe care abia i-a încredințat-o. Cu care ocazie află că discutarea acestei lucrări

Desene de VERA HARITON

constituie și motivul apariției roboților perie, în majoritatea absolută. Aflînd acestea ciudatul individ se miră. Știe că așa ceva nu se practică, nu se obișnuiește, că nu s-a mai întimplat, că dezbaterea în plen a unei sarcini de serviciu, constituie un vot de blam, o acuzație implicată. Dar nu spune nimic, nu protestează. Într-o tăcere perplexă întinde teancul masiv de foi.”

Ajuns la acest punct, vizitatorul meu se crede dator să facă un portret al acestui singular personaj.

„Ca să înțeleg de ce nu vorbește, nu spune ce greutăți a întîmpinat, ce mult a rezolvat, care sînt dificultățile obiective, trebuie să știu că acest om este dintre aceia care cred în puterea rațiunii umane. Cu chipul lui ușor încrunțat, prelung, cu spinarea adusă, cu mersul tîrșit, înleagat, cu țîntă lui neglijentă, el circula printre oameni mereu preocupat, calm și rece. Nu știe ce e invidia, nici ura, nu rîvnește locul altuia, nu ascultă pe la uși ca să colporteze, nu urzește împotriva cuiva. Luptă doar cu timpul și cu condiția fizică, crezînd că doar acestea îl abat de la adevăr, pe care pompos îl numește adevărat la obiect. Un înofensiv, un fanatic, pasionat de cercetare și de abstracțiuni, poate un savant rătăcit, rătăcit printre roboții perie din pricina propriii modestii sau din alte pricini. Cu toate acestea sau tocmai pentru asta nu este deloc iubit. Bineînțeles că nu-și dă seama, crede în laudele ce i se adresează uneori, desi el nu are obiceiul de a lauda pe alții, desigur conform principiului că rațiunea este egal distribuită printre oameni.

De pildă acum este convins că lucrul făcut de el este bun și că, în virtutea unei logici universale, oricine își poate da seama de asta. Nici măcar nu știe că orice poate fi contrazis, din interes sau din grațuitate. Așa se face că face, dar nu cu înfîșiere, ci în mod firesc. Ea tot răvășind în sînd urmarea lucrării face și gestul fatal. Se ridică în picioare și întinde mina să-și ia înaoți foile, desigur, fără să-și dea seama că șeful s-a poticnit la al doilea cuvînt din tîlc.

Gestul este interpretat ca o sfidare, de aceea cu o furie prost reținută este invitat să se așeze. Se execută, dar, straniu, parcă a devenit imponderabil. Abia de izbuteste să atingă perna moale a fotoliului. Fenomen explicabil prin cele ce urmează: Șeful își formulează dezavrobarea în crescendo, de la simple exclamări la negații și ronote de neapăi. Reluata și repetate de ecurile robote. Cu care ocazie periele au și intrat în funcțiune optimă. Din cauza vibrațiilor de sensuri univoce și mari frecvențe se produc masive deplasări de aer. În partea roboților, atmosfera se solidifică, iar în jurul imorcinatului se răreste. Anar și alte efecte, luminoase, sonore, mecanice. Virtutei clare, policrome, pale de cînti, trombe de antoniere produc această cvasi-solidifiere a atmosferei robote. O culoare de tîndăfir abislian anare pe chipurile de obiecte abicioase ca foile de usturoi uscat, desigur urmare a efectelor conjugate, mecanic și ca-

ION MURGEANU: Din „CONFESORUL”

Dar apele spre seară se așează, uriașii demoni își liniștesc Privirea și uite-am timpul să gîndesc la cele ce s-au întimplat; să-mi dau seama ce limpede mi-era credința mea Simplă acolo pe încercatele șesuri natale unde povătuitor mi-a Fost cerul cel verde al luminii ca un lan cu ierburii calde.

Acolo Izvoarscă lîntini adînci și nimeni nu știe de cînd Și de unde din care morminte străvechi sorginea neamului meu De păstori curge și plînge mereu ca lirul de betelulă al Miresei în auzul generațiilor, Ori numai lumina îmi ispășește Aici fapta mea. Și zeul luminii coboară din mine lînce și Un cîine pe care îl adăpostește credința lîntinului Deopotrivă hrană și-n nopți cu lună mari herghelii se Neclintesc barbare de asemenea, aici unde Flîntea mea simte Tot mai neliniștită veacurile luxuriantă întînd în păduri Cu lucrul uriașe apropiindu-se ca un coșmar de imperceptibile Orașe temple de piatră ale nestatorniciei și vini, iar ce Care mă-nvînuiesc nu sînt de-aici. Ei se revărsă lînd Clevetitori în timpul cît ceora albă curge lîn pe morminte.

O eligie mi-i chipul, solară, și nu auzul de prețuri mi-l prețuiește. Adîncit pînă-n pragul ultim al lumii acest neam își trece Vremile, cugețitor, avînd recunoștință și miță și sfială Pentru ceea ce curge și nerăbdătoare veacurile iau omintea Acestor destoinic care precum seminele sînt adăpostite în Pămîntul cald. Căci uite duhul elegiac lîntinului A doua zi după lacera pe maiestoașele ape ale Danubului. Flăierul meu se zice i-acest lîr verde ce-a încoțit lîn Umilțînă neocolid adesea adevărul lîrri. Ca un descîntec Acesta propovăduiește veala și-acum și astăzi în culmea alcătuirii Mele de neam. Prețuri mari basorabi tesură apoi lîr de aur în Scorburi și-n lîrdă, laguri uriașe tot din lumină lîn țesuță.

Dar mie îmi rămîne duhul elegiei neîntînat ca o închipuire Peste veac a zeltăților, Parfumul straielor mele-i ca ceora Albinei și carnea femeii miroase a iarbă cosită sub vilcea. Acest gust pe care mi-l pregătesc neclintit înșezîndu-mă În lîrea morții totodată sorbind răcoarea femeii mele curate Și neistovită. În zori de zău cînd cocoși au luminat ferestrele Acestei grăbite lîntini și carnea femeii nu se stînese încă Imnuri păgîne mai strălău deasupra așezării și-acele lîntini Grele de timp sulferă decantate prin canale subțiri ale minții. Haotice, turburi de multe ori, dar se întimplă ca în preajmă Cîntăreilor să fie adormit de cu seară sub un polog, sau ochi Uriași noaptea întregă să li pivit halucinant în lună, Pentru că apa flurilor curge în apropiere purtînd pe lucul ei Spaima subțire a începuturilor de veac în lîrea sedentară.

Dar se lumină inundară valea natală l Pierdutul pe vezi Se întoarce în zorii zilei acasă. Chiar dacă pămîntul respiră, Uriaș bivul acum odihnit, acest purtător de mesagii ale lîrri, Cînd nevăzut strecurîndu-se-n lan, și cînd înțeleg de rumeneala Zării, aduce cu sine un imbold, M-am strădui o vreme să uit și Să caut. Sub lespezea de brad o mîntuiri acesteia apare din cînd în cînd o biserică albă ca o mireasă călătoare în cămăși Nupțiale de lîn. Ce caută și-această mămă prin codri neagrași veți Zice în depărtarea marilor civilizații și-acele lîntini Spiritul ierbil și urma-l nu are cîntă, căci plînsul, asemeni Cugețării morților, lîn patimă spre patimă, dăruie e-aceleși simple Lumini; cu tăcili și cu arbori în miezul Flîntei are loc actual nunții.

loric. În fine, filamentele de vedere ale roboților se aprind devenind de un albastru vioaceu. Semn al unei complexe stocări. Prin impactul primit, el au aflat că lucrarea individuală este greșită și că este momentul ca fiecare dintre ei să se pună în valoare.

Pentru acest moment anume, soarele se ascunde sub un lîntolul de nori. Lumina care se revărsa din lăstra cu puderie de brate, fala frumoasei epoci, se stinge. Astfel că vasta încăperea este acum luminată numai de licărul incandescent al becurilor care în loc de ochi.

Aici sînt de semnalat unele detalii asupra comportamentului robot, proiectat în astfel de cazuri. Simpla repetare a acestor automatisme, desigur, ar fi împiedicat catastrofa. De obicei, informația transmisă de șef se distribuie exploziv, într-o pluralitate de corpuscule, de mărimea bobului de linte. Poluarea atmosferii, în astfel de reuniuni colective de lucru, nu durează decît o zecime de secundă. Căci corpusculele informaționale, de origine sefăscă, sînt înghiteți cu rapiditate de stomacurile robote. Prin sistemul vibrații al perilor cu care sînt prevăzuți roboții, la cap, la gură, la urechi, la brațe, la degete, la picioare. Acestea din urmă produc tresăltarea de pe un picior pe altul, după o traiectorie verticală, ca a puricului urmărit în așternut. Din cumulara acestor multiple vibrații, repetate, la unison, se formează curenții galbeni și obțuzi ai asasinării puterii de judecată, în orice chip și formă ar fi intrupată. La acestea se ndaugă, de cele mai multe ori, și altele, pentru desărușarea în undă de cerimonie. Așa sînt rotunjorile pale de slavă, pendulările tîfale și semiradiile ale brațelor și chiar căderile capetelor, în formă de pară mălăiată, peste trunchiuri; zăngănitul provocat, în această din urmă ocazie, este dulceaș și amortizat. Din pricina stomacurilor umplute cu corpusculele informaționale, dejfa solidificate prin neasimilare. La unii interjii și ridicările foarte înalte ale capetelor care sînt urmate de alte căderi rapide.

Dacă lucrurile s-ar fi petrecut astfel, felul decapitării personajului ar fi fost atins. Sau chiar dacă, prin nu știu ce memorie a spațiului, roboții perie s-ar fi grunțat ca persoane din corul tragediei antice, deci într-o ordine care ar fi făcut posibilă urmărirea programului prestabilit, crima ar fi fost consumată. Prin tenebrele slobozite astfel ca lumina rațiunii să nu mai poată găsi loc să se strecoare. Doar lucrurile nu s-au întimplat ca de obicei, ci cu totul altfel, imprevizibil, catastrofal. Pricina acestui abateri de la programul uzual este tocmai acest apărător fanatic al rațiunii. Sau, mai precis, schimbările survenite în condiția sa psiho-fizică. Rarefierea aerului, din imediată sa apropiere, l-a dus la acea stare de imponderabilitate, despre care am mai pomenit. Agățîndu-se de fotoliu, el transmite și acestuia aceeași stare. Așadar om și fotoliu încep să se ridice deasupra solului. Și parcă ceva mai sus de capul șefului. Ajuns la acest punct, este traversat de o lumină albă, rece. Faimoasa lumină a rațiunii! Dobîndește astfel certitudinea că lucrarea sa este infailibilă. Urcat în fotoliul care se înaltă șor tavan, stranic îl contrazice pe șef. Gesticulează și vorbește. Pentru prima oară în viața lui, fără strălucire, ideile n-o iau înainte, ci se nasc gemene cuvîntelor. Doctă și judicioasă argumentație nu este auzită, sunetele nestrăbătînd pînă jos. El însă continuă într-un crescendo incomunicabil, stagnant.

Totul planarea și poziția sa elevată declanșează în roboți impulsuri și inițiative individuale, imprevizibile. El încep să se deplaseze dezorganizat, anarhic. Unii virează în zigzaguri, minaiți de viteza învidiei, care nu este cu mult mai scăzută decît aceea a luminii. Neavînd însă loc să se desfășoare, se izbesc puternic unii de alții, bine înțeles, nu fără vătămare. Căci cei mai mulți își pierd periele, care propulsează, cu viteze nemăsurate, nimeresc nu odată în capul șefului. Acesta, deși chinat de dureroasele frecături periale, încearcă o derizorie aducere la ordine punînd în funcțiune memoria stearsă a autorității sale defuncte. Zadarnic, pentru că la țipele sale se adaugă fondațiile hîrșite ale roboților fără perie, care dau acum glas propriilor coarde vocale rugînt.

Alții, cel loviți sub centură de primii, se diferențiază instantaneu, prin acțiuni mai personale. Ei își smulg cu urlete și violențe periele, pentru a le arunca în cîteva obiective precise, cum ar fi cel ce s-a ridicat în aer sau șeful însuși. Dar nederpînă cu directele, ei își ralează loviturile, nimerind alături, în pereți, în mobile, în geamuri.

De altfel toate aceste fenomene, trepădăia deplasărilor în viteză, lanidarea cu perii, zmciturile bruște, vibrațiile zgometore anormale și cumulate, pun la grea încercare rezistența clădirii vechi, care nu a fost calculată pentru astfel de solicitări. Geamurile zornăie, ușile vibrează scoțînd scîncete strani, dușumelele tresălită și pocnesc, zidurile pîrîie și se căscă, într-o răgășă arîpă oscilăză ca acele pendule deretate.

În fine, lăstra cu multe brațe se prăbușește și, cu ea odată, o mare porțiune din tavan, aceea centrală, cu relieful și ingerul rubiconzi, înconjurate de goarne și ghirlande. Molozul și praful îl acoperă pe cei aflați în încăperea ca o ploaie de cenușă țîșnită dintr-un vulcan. Iar prin golul căscat în tavan, traversînd acoperișul, prin simpla forță a rațiunii biruitoare, oratorul și fotoliul său se înaltă spre cerul străzii. El perorează în continuare, deplasîndu-se ușor, frumos. Descrîe largi curbe luminoase, dire, în atmosfera proaspăt clarificată, urmărite cu mare atenție de trecătorii curioși, care alegă, jos, pe urmele lui, străduindu-se zadarnic să-i prindă vorbele. Întrigații de neobișnuit navigator aerian, acestia rămîn indiferenți la prăbușirea clădirii din preajmă.

Aici, într-adevăr, situația s-a agravat. După ce acest personaj a părăsit încăperea, pe calea aerului, la modul arătat, lesinea din perii a roboților s-a consumat fără nici o reînerie. Atingînd punctul culminant: „Vomimentele comenzilor nedigerate, ale impulsurilor înfundate ale inițiativelor mortificate, ale inițiativelor truate. Toate astea adunate și conglomerate, în timp îndelungat, subiectiv, echivalent perioadelor geologice, au fost slobozite. Și revărsate prin gurile robote, acum scăpate de chingile armăturilor periale.”

Mă află la marginea răbdării. Prea îndîmnat, pentru a găsi cuvintele potrivite, mă ridic în picioare și nu reușesc decît să fac gestul arătării ușii. Ca prin ceață îl văd pe vizitatorul meu noturn cum se îmbracă. Tăcut și foarte calm. Nu pare deloc impresionat că-l dau afară. Deschide ușa. Dar nu pleacă. Stă în prag și scoțetește în buzunarele. Fără îndoielă, runta, ale vechiului său palton. Îmi întinde o foaie de ziar, format mare. Îmbrătată. O desfar. Ametit, cîtece recelmele ilustrate ale unor filme: „Fatalitate”, „Voința”, „Noaptea voluntății”, „Periclene”. Într-o foaie. Pagina găzduiește rubrica „Fel de fel”. Aici, nîntre altele, șșese stirea vîlt laconică, insinuant afirmativă, despre „Prăbșirea insolită a unui arini a clădirii”, respective, astăzi declarată monument istoric.

Sînt singur. Zănatul a dispărut, lăsînd, în urma lui, urle de deschise. În frîul care mă pîtrînda mă dermetlesc. Miertoasă avarie a clădirii ca și decolare fantastice a acului transparent acător al rațiunii s-au petrecut. Într-adevăr, dar, te trezești și cînd de ani în urmă! Poate de ziar aprîntie unui mare cotidian împoșt, din acea vreme.

LIVIU HOTINCEANU

fuga

Se temu pentru o clipă că acel obiect greu, o scrumieră din marmură roșcată, cu care se juca de peste o jumătate de oră îi va scăpa printr-o degete, se va rostogoli pe pardoseala încăperii spărgându-se cu zgomot în nenumerate cioburi iar în momentul următor, printr-un inexplicabil și rapace mimetism se va ridica și el în picioare, urbind că s-a săturat, că-l deranjează totul, dar absolut totul, începând cu lumina rîncedă a petromaxului, cu aerul stătut și greu cu un fund de mlaștină, cu attea și attea alele și terminînd cu mutrele lor, în aparență grave, calme, transfigurate însă de plăcerea sadiică a auto-înșelării...

Zimbi acum. Era totuși prea complicat să treacă dincolo de puterea unor legi pe care încă nu le înțelegea. Dacă mergi înainte cine știe ce poți descoperi în propriul tău sistem: umilități sau ură și atunci ești nevoit să te întorci, învins, lipsit de însăși satisfacția durerii pe care ai consumat-o de la bun început acceptînd lupta.

Depuse precaut scrumiera pe masă. Sani-tarul care tocmai își aprinsese o țigară, și-o apropie, revendicînd-o — desigur inconștient — împreună cu neputința sa.

Își roti privirea prin camera căutînd parcă să descopere acolo acel amănunt nou, nesesi-zat pînă atunci și care — spera el — ar fi dezlegat într-un fel lucrurile.

Totul era neschimbat; pereții gălbui, nevâruiți de ani de zile, dușumeaua uzată și murdară, soba care prin coloritul ei funest mărea ridicolul peisajului, în fine, ei doi în veșminte de noapte, întinși fiecare în cite-un pat.

Sau poate nu aici ar trebui căutate limitele, dacă acestea există cu adevărat, ci altundeva, în urmă, pe un drum să zicem, înainte de a deschide această ușă, înainte de a-ți scoate paltonul și de a da bunăzua, înainte de a te apuca de treabă...

Dacă ai apucat să intri, jocul cu tine însuși s-a sfîrșit, cel puțin în aparență și ca să-l poți relua îți trebuiești alte argumente, alte tărîi, nu le ai totdeauna la îndemînă, de aceea cauți și te zbați, alergi în dreapta și-n stînga, trist sau fericit, nepăsător sau plin de ardore realizînd în fond aceeași, aceeași singură și mare nechibzulință...

Și iarăși nu-i exclus ca pînă la urmă să descopere că de fapt tot timpul n-ai făcut altceva decît să te învîrți în același loc, în jurul propriei tale persoane...

Închise obosit ochii. Singele începuse să-l bată egal la incheieturi și temple, travaliu vesnic dar liniștitor în același timp în care cuvintele celuilalt se scufundau ca într-o apă. Închipsește-ți doctore — lucră stupid, și nu știu pentru ce îți povestesc toate acestea — închipsește-ți zic, o noapte liniștită, domestică, asemănătoare într-un fel cu cea de acum, dormeam aproape împăcat cu mine însumi cînd lătratul cînelui m-a ridicat mai întîi într-un cot, apoi în picioare, apoi cu pași împelcticiți am izbit ușă și m-am trezit în curte unde un sătean m-a rugat să iau ceva pe mine și să-l urmez.

Peste zece minute traversam un coridor îngust, pătrundeam într-o încăpere, două babe plîngeau într-un colț, dar le-am lzonit numaidecît afară, mă inhibă astfel de spectacole. Mă așteptam să descopăr pe unul din pacienții mei obișnuiți; vreo femeie în pragul nașterii sau vreun bătrîn cărui îi venise rîndul să treacă dincolo, în lumea celor drepti.

Totul va dura, gîndeam, cel mult o oră, două, apoi voi fi din nou acasă, în așternutul cald, continuîndu-mi somnul. Ridicînd însă ochii, am rămas surprins. În patul larg zăcea o tînără femeie, palidă, neobișnuit de frumoasă. Se vedea clar că nu era de prin părțile locului. Deși aproape tot corpul îi era acoperit de contuziuni — adevărate explozii roz, sîngerii, de parcă fusese tirată pe o suprafață aridă și neprimitoare — ceea ce îi rămăsese neatins producea o asemenea luminiscentă încît prin contrast reușea să arunce în umbră masacrul carnal.

Înainte de a fi Dima sanitarul, am fost rînd pe rînd Dima îndrăgostitul, Dima poetul, Dima nebunul, călătorind prin interme-diul ei în ținuturi fabuloase (numai de acolo mi-o închipuieram venind) pline de lumini, de jerbe colorate, acolo unde e deajuns să-ți lași pașii și sufletul să se ducă în voia lor și fără să te gîndești la nimic bucuria te năpă-dește încet, încet ca o apă.

Vocea săteanului m-a readus la realitate. O găsiseră după spusele acestuia, în nesim-țire, pe șosea, aruncată fiind intenționat sau căzînd ea însăși dintr-o mașină și fără în-doiială ceva grav se produsese în organis-mul ei.

Examinînd-o atent am înțeles imediat că trebuia operată. Dar nu o operație obișnuită, fără riscuri, ci una delicată, de mare rutină, la care dacă mă încumetam însemna de fapt să risc înții asupra mea, asupra posibilită-ților mele pe care le știam firave și obscure.

Pînă la urmă m-am hotărît. Sint ani de zile de cînd lucrez în chichineașta asta de dispensar, dimineața îndepărtez obloanele și mătur trotuarul, seara le apropiez. Din cînd în cînd cîte-un sătean își taie din greșeală degetele cu secura ori altul venind acasă beat își scriște pe piciorul. Dacă se întimplă vreun caz mai disperat, nimeni nu te mai bagă în seamă, se trimite o telegramă și a-pare minunea aceea zburătoare, aviasanul, cu bloc operatoriu și alte bazaconii, cu me-dici fandosiți, înalți, avînd alură de autopsi-eri care din cîteva mișcări te-au și pus pe picioare. Iar eu rămîn cu coatele rezemate pe fereastra dugheni, mă simt ca o umeală ruginită, aruncată într-un colț ca să nu in-curce lucrurile.

Oamenii dăduseră deja telegrama și aștep-tau să apară avionul, am contramandat însă totul, plecați neghiobiilor, am urlat, nu vedeți abia își mai trage sufletul și în afară de asta aveți sanitarul vostru, nu contează încertitudinea în care uneori se zbate ori împre-juarea prin care soarta l-a aruncat tocmai aici, ne descurcăm noi într-un fel.

E adevărat, cînd am făcut prima tăietură și a răzbit slungele, parcă un soi de ame-țeață m-a cuprins. Mi-am învins-o însă re-pede, ce naiba Dima, doar nu ești muier.

Sub lumina petromaxului — îți dau cuvîntul meu — păream un vrăjitor, un preot slu-jitor al binelui, dacă preferi cuvintele fru-moase. Fredonam nu știu ce melodice deșu-chiată, de asemenea mi-am adus aminte că în timpul războiului am scos un glonte cu briceagul tocmai dintre omoplații unui ge-neral, era imposibil să nu reușesc.

Și totuși n-am reușit. Oricît m-am stră-duit. Am încercat în noaptea aceea tot ce-l stă în putință unui om ba îndrăznesc să cred că și ceva pe deasupra. Spre sfîrșit mi-am cedat chiar propriul meu sînge pentru că aveam presimțirea tainică, nebuună că acea femeie, acea ființă mai bine-zis, mă conținea și pe mine într-un fel.

Totul a fost în zadar. Cînd zorile au înun-dat fereastra aburul vieții ei mi s-a strecurat printr-o degete ca o pasăre, o pasăre ce-mi

Ceea ce te izbea la ei din prima clipă era mersul, un mers nevolnic, aplecat puțin în-tr-o parte, despre care gurile rele spuneau că nu s-ar datora rînilor căpătate pe front ci răzburării unui soț pătimăș care în timpul unei alarme îl prinsese în patul nevastă și drept răzbunare îi tăiasă bărbățiile ori i le zdrobise astfel încît acum nu mai erau bune de nimic. Motăia mai tot timpul zilei cu ghe-tele proptite în sticlele unui birou, furat de vreo amintire ori de vreun vis în care pro-babil nici nu mai credea.

Știu, cunosc ce crezi despre mine, Dima, îmi spunea el după ce pleca și ultimul pa-cient. Sint un neisprăvit, un ins care în dreptul inimii poartă o pereche de fudulii și dacă în această seară doresc din nou să mă îmbăt și te trimit după vin, așa nu preves-te nimic bun. Te iert însă, treacă de la mine neghibob la și-a lumii. Ca să înțelegi toate astea ar trebui să te trezești ca mine, tot mai devreme dimineața, înspăimîntat, prăbușit în propria-ți sudoare, ba uneori să nu adormi de loc, să stai cu picioarele spin-zurate pe marginea patului, amintiri tulburi se răstoarnă atunci în urma ta, ca niște pietre, faci tot posibilul să le oreșți, nu reușești niciodată. Nici infringerile, Dima, nu se dobîndesc fără luptă. Pentru asta e ne-voiesc însă să călătorești, să călătorești mult, în orice moment, în toate sensurile, zi de zi, noaptea de noapte, chiar și atunci cînd te lasă puterile și ajungi ca mine un hoit nesimțitor. Iată, eu m-am oprit, sufletul nerod ce sint, și acum sfîrșitul mă înconjoară ca o soaptă vi-cleană, ca o boare, da, da, din ce în ce mai stăruitor și măcar în urmă de-ar rămîne li-niște, măcar acolo...

În ultimul timp se ținise de-a binelea, umbra mai mult beat decît treaz încercînd rețetele, rosturile cele mai simple. Dar ceea ce l-a dus la pierzanie a fost patima sa ne-domolită pentru femei, patimă ce nu mai era însă virilă, bărbătească ci ajunsese desfrî-nată, aproape o sclavie. Le ademenea aici la dispensar — lucram doar în aceeași încăpere — apoi începea să le umble pe trup, din ce în ce mai stăruitor pînă ce acestea fugeau înfricoșate uitîndu-și veșmintele. Într-o primă-vară l-au găsit sătenii în spatele unei magazii, țepăn. În pumnul albit de strîns-oare îl rămăsese un smoc din părul unei femei.

S-a păstrat o tăcere în urmă. Nimeni n-a vrut să aibe vreo părere sau vreun amestec. Pentru lumea de aici moartea înseamnă un lucru neînduplecat și grav, adinc ca o religie și de aceea o venerază aproape indiferent de cauza care a provocat-o.

Ai să te-ntrebi doctore — și pe bună drep-tate — dacă nu și eu m-am ținut rîmînd înția ai ai. Nu îți-ăș putea răspunde cu certitudine. Știu însă că nu de puține ori mă sugruma un dor sălbatec și absolut fără lo-gică de a sparge totul în jurul meu, de a-mi îngrămădi boarfele într-un geamantan apoi cu pâlăria împinsă pînă la refuz pe ceață, rîzînd prosteste ca cineva care nu mai lu-bește pe nimeni, care nu mai crede în nimic, să sar în primul tren, să flutur cu mina aiu-rea apoi să fug, să fug cu disperare.

Ei bine, află că am făcut-o și nu o singură dată, acum cițiva ani porneam aproape în fiecare săptămîni așa cum îți-am descris. Pînă la gară sint mai bine de douăzeci de ki-lometri, dar ce te-ntrebi doctore — și pe bună drep-tate — dacă nu și eu m-am ținut rîmînd înția ai ai. Nu îți-ăș putea răspunde cu certitudine. Știu însă că nu de puține ori mă sugruma un dor sălbatec și absolut fără lo-gică de a sparge totul în jurul meu, de a-mi îngrămădi boarfele într-un geamantan apoi cu pâlăria împinsă pînă la refuz pe ceață, rîzînd prosteste ca cineva care nu mai lu-bește pe nimeni, care nu mai crede în nimic, să sar în primul tren, să flutur cu mina aiu-rea apoi să fug, să fug cu disperare.

Ei bine, află că am făcut-o și nu o singură dată, acum cițiva ani porneam aproape în fiecare săptămîni așa cum îți-am descris. Pînă la gară sint mai bine de douăzeci de ki-lometri, dar ce te-ntrebi doctore — și pe bună drep-tate — dacă nu și eu m-am ținut rîmînd înția ai ai. Nu îți-ăș putea răspunde cu certitudine. Știu însă că nu de puține ori mă sugruma un dor sălbatec și absolut fără lo-gică de a sparge totul în jurul meu, de a-mi îngrămădi boarfele într-un geamantan apoi cu pâlăria împinsă pînă la refuz pe ceață, rîzînd prosteste ca cineva care nu mai lu-bește pe nimeni, care nu mai crede în nimic, să sar în primul tren, să flutur cu mina aiu-rea apoi să fug, să fug cu disperare.

Ei bine, află că am făcut-o și nu o singură dată, acum cițiva ani porneam aproape în fiecare săptămîni așa cum îți-am descris. Pînă la gară sint mai bine de douăzeci de ki-lometri, dar ce te-ntrebi doctore — și pe bună drep-tate — dacă nu și eu m-am ținut rîmînd înția ai ai. Nu îți-ăș putea răspunde cu certitudine. Știu însă că nu de puține ori mă sugruma un dor sălbatec și absolut fără lo-gică de a sparge totul în jurul meu, de a-mi îngrămădi boarfele într-un geamantan apoi cu pâlăria împinsă pînă la refuz pe ceață, rîzînd prosteste ca cineva care nu mai lu-bește pe nimeni, care nu mai crede în nimic, să sar în primul tren, să flutur cu mina aiu-rea apoi să fug, să fug cu disperare.

Ei bine, află că am făcut-o și nu o singură dată, acum cițiva ani porneam aproape în fiecare săptămîni așa cum îți-am descris. Pînă la gară sint mai bine de douăzeci de ki-lometri, dar ce te-ntrebi doctore — și pe bună drep-tate — dacă nu și eu m-am ținut rîmînd înția ai ai. Nu îți-ăș putea răspunde cu certitudine. Știu însă că nu de puține ori mă sugruma un dor sălbatec și absolut fără lo-gică de a sparge totul în jurul meu, de a-mi îngrămădi boarfele într-un geamantan apoi cu pâlăria împinsă pînă la refuz pe ceață, rîzînd prosteste ca cineva care nu mai lu-bește pe nimeni, care nu mai crede în nimic, să sar în primul tren, să flutur cu mina aiu-rea apoi să fug, să fug cu disperare.

Desene de RAOL IONESCU

lometri, dar ce te-ntrebi doctore, aju-ngeam lac de sudoare și fericit, așteptam sosirea trenului apoi mă instalam comod între catifelele unui com-partment de clasă I.

N-am trecut însă niciodată de a treia sta-ție. Poate și din motivul că pe aceste me-la-guri trenurile n-au un ecartament normal, n-au semetia aceea pătimășă a marilor ex-presuri care te fură pur și simplu, nelăsîndu-i îndoiieli timp să rupă regrete amarnice din tine.

Pe aici trenurile sint niște cutii înguste ce umbă exasperant de încet asfîlit încît în timpul mersului ai chiar posibilitatea să co-bori pentru a-ți pune gîndurile în ordine ori

DORIN SĂLĂJAN

Și numai ochii

La nașterea mea, pămîntul
De trei ori a încuviințat și m-a primit !
Dar de unde să știu că nu era
Un clopot aiurit

Și eu pe urma lui vestind
Pe cel ce o să vină...
Fără să știu din treaba asta
Care mi-e partea de vină.

Bine, bine, s-a zis,
Un grai — obis — căcînd lărădeștire
În locul meu să li numit
Un altul lără har de mire.

Iar clopotul de mine atînat
Să bată mult mai departe.
Și numai ochii, ochii fără pupile,
Să nu mi ne-ntoarcă vreedată spre moarte.

Un fel de madrigal

E iarnă și iubirea noastră
A dat în floare
Pentru că s-a prea neglijat
Partea liecării de soare...

Fecioara naște călare pe mormint
Pruncul de mult ajuns în lume :
Pierderea sa — oita jale
Se umflă-n riuri pin'la spume.

Pe limba unui mîz nechezul meu,
Înalte clopote, deșarte,
Închipea dezastrela zeului mereu
Alit de-aproape și alit departe

Coace sămînța pînda singulei de liară,
Orbul din mine se visează chiar,

— și mai stupid — pentru a-ți face nevoile
apoi dacă mai vrei, dacă mai ai chef cumva,
te poți prinde din mers agățîndu-te cu pal-mele de bare.

Însă precum îți spuneam, pînă la a treia stație mă învingea încetinelă cu care mă depășeam, aceea implacabilă lege a inerției ce mi se strecura în fiecare mădular precum o spaimă, mîntea îmi lucra cu mai multă în-verseunare ca altădată. Întrebîndu-mă încoro-mă îndrept de fapt, încoro duc drumul a-cela serpuitor, pustiu, traversînd frînturi de peisaje, dealuri și pajști mohorite încît pînă la urmă azvîream îngrozit geamantanul pe geam și spre seară eram din nou aici, cu mult mai netrebnic, cu mult mai nedumerit decît plecasem.

O singură dată n-am mai vrut să țin cont de nimic. M-am îmbătat crunt îngrămădînd în geamantan pe lingă alte lucruri și cițeva sticle cu sîlbovîță iar doi sătenii m-au arunca-t la rugămintele mele într-un vagon ca pe-un sac cu mere.

Trăiască nechibzulința, Dima, urlam eu ieșit din minți de pe fereastra vagonului, trăiască libertatea și bale scîrnave îmi lunecau din gură...

Trebuie să fi fost o scenă înduioșătoare, spuse doctorul pe jumătate adormit, neatent la sensul discuției. Din tonul său se desprin-dea că mai degrabă ar fi vrut să doarmă lăsînd totui încurcat sau eventual pe a doua zi.

Însă sanitarul era prea întăritat de cele povestite, se dădu jos din pat și continuă să vorbească în mijlocul încăperii, gesticulînd vehement.

Înduioșător pe dracu, doctore ! În momen-tul în care mai înduioșezi pe cineva înseam-nă că nu-i nimic de capul tău, că ești o muscă, un rahat pe care nici nu merită să-ți strici scuipatul. Cel care a reușit în viață trezesc de la invidie în sus dacă nu chiar ură. Da, cred că asta-l sentimentul după care am tînjit toată viața : să fluiera oamenii după mine, să dea cu pietre și să mă urască. Dar ascultă mai departe

În timpul călătoriei am ațipit, avînd un vis ciudat. Se făcea că mă găsesc într-un com-partment sumptuos, lumina palidă, violacee a becului scaldă obiectele din jur imprimîndu-le moliciuni acvatice. Mă așteptam la un moment dat ca dintre perdele să răsăre botul monstruos al unei vietăți marine, cu ochii bulbucați și răi, cu înotătoare stră-vezii inspirînd aerul prin palpații largi. Undeva trebuia desigur să existe o recrudescen-ță a acestui peisaj sau poate chiar o for-mă mult superioară iar aceasta nu putea fi decît o plajă, unde lichidul se îngustează, moare trezînd în alte elemente : nisipur fine, aurii, cerul la orizont neverosimil de curat, iar peste toate ca un argument suprem, eru-pția soarelui.

M-am ridicat emoționat. N-ăș fi crezut vreedată să pot realiza viziuni. Cu un gest scurt am dat perdeaua la o parte. Dincolo era într-adevăr marea dar nu cum o știam eu sau dumneață sau oricare altul ci necru-țător de albastră și leneșă, parcă era o fe-meie tînără abia întoarsă de la baî purtînd încă în priviri nostalgia ultimului vals.

Nici nu știu cînd am fost pe plajă, cînd m-am dezbrăcat, cînd încet, insesizabil de încet mi-am dat drumul între valuri ameste-cîndu-mă cu ierburile verzi, gelatinoase, cu mlîul, cu senzația aceea copleșitoare, imposi-bil de redat, ce-ți risipește pur și simplu trupul ducîndu-l departe în miliarde de par-ticule.

Cînd am ieșit însă la suprafață abia mă mai țineau pașii, tremuram și mi-era frig, totul în jurul meu se preschimbasesc...

Unde crezi că mă aflam de fapt doctore, unde crezi ? Puah, și-acum mă apucă dispe-rarea și mi-e scîrbă. Zăceam într-un depou, întins sub o grămadă de traverse, cineva îmi furase geamantanul și hainele, puținii bani pe care îl agonisiseră să-i am pe drum. Mă uitam prost la izmenele ce sîngure îmi ră-măsese, mîntea nu mai vroia să funcțio-neze, se blocase.

Și, deodată m-a cuprins risul, un ris ne-rod, isteric, cum nu mă încercase niciodată. Am pornit așa despuiat pe sine rîzînd încon-tinuu. Cițiva acari care lucrau prin preajmă zărîndu-mă, au aruncat speriați unelte și au rupt-o la fugă...

La capătul acestei fraze sanitarul se oprî privind cu ochi mahmuri spre silueta docto-rului care dormea în patul său. Sufliă apoi în lampa de pe masă. Pe debiute se îndreptă spre celălalt pat lovînd în trecere un scaun.

Înainte de a adormi i se păru că întreg întunericul din cameră se condensează într-o bilă grea, enormă, ce se rostogolește spre el căuțînd cu orice preț să-l nimicească.

O evită năpocînd înfrigurat una din că-lătoriile sale, desigur pe cea mai frumoasă, pe cea mai neadevărată.

Singurătățile din pășări
Făcate curg într-un picior...

Iau suferința lumii de mînd
O și plimb lără de trică
Ca și cum ar li
Sora-mi mai mică.

Elegia intoarcerii

Mi-e dor de voi, așa de dor
Că nu mai știu de mine
Dacă mai sint și li-voi pînă cînd
Înstrăinatul nopților străine...

Fecioarele în singe-mi plîng mirare,
Pe o cămășă nu pot să mă lura,
Vinul uitat mi-udumecă prin nări
Frigul ce urlă-n lupi la margini de pădur

La cîna înaltă de doisprezece sîpni,
Minuna-ntrigată de-atita așteptare,
Pe roșul singelui ingenuchină
De bună seamă ne vom lagodi în soare.

Pe ochii turmelor îmbătîrînd
Clopotele trase-n cer de-o sfară,
Ude pe spate-mi curg potop
Cînd zorile încep ca să mă doară.

M-adun țirziu cu tine-n braț de flin,
Ca să te ung, să te amin —
Cruce-n paianjeni otrăvînd tăcere
Pe limba mea care te cere !..

Cum e acum sint numai dor din dor
Sacrificatul lără vină,
Grăunte-n simi mamei, să li fost,
Și-n altă gură să li curs, strădînă.

Desen de ANTON PETRAȘINCU

ION TRANDAFIR

Cinteo

Dintr-o uitare lără noi
m împărțim nimic spre seară !
un cinteo pentru amîndal
ar ține zarea din afară.

Sub virtul bradului și mal
fereastra mi se face ușă ;
răsuna-n coaste ca pe nal
jerta luminii din cenușă.

Ajunge inima la pod ;
aceiași sint : meandru, prund ;
cum sar cuvintele și rod
din mal-u-n care mă ascund !

Nici o teamă

Lingă urechea drumurilor mori,
Ninge țirziu și lăcăra nu lără ;
aruci toată lumina din culori
și dai de-aceiași iarbă înțeleaptă.

Cum să aduni ? Sub care flămuri reț !
umerii duși în crezămînt de ploaie,
cînd aerul se lasă pe-undă țireci
și unghiul clorofiliei se îndoale.

N-ajungi : cărările se duc lără pămînt
pe urmele lurate de sub piatră ;
nu-i nici-o teamă, nici un jurămînt,
dar umbra stă închisă și te latră.

Fugă

Să fie dată somnul această
clipă de lăpte cursă-n adevăr ;
spre ziuă, creanga timpului e-albastră
și frunzele-mi iau viața în răspăr.

Alit de nesătulă vine ora
că lug prin veghea trunchiului înalt —
dar nepirmit la noaptea tuturora
mă scurg în povîrnișul celălalt.

M-ăș arunca în brațele minunii,
de n-ar fi zeii primii la cuvînt ;
dar, și așa, cu singele în tunii
urc cerul stării mele de pămînt.

VASILE ZAMFIR

Arheologie

Cobor prin timp ca-n vechile speturi,
să răscolec trecutul milaniilor duse ;
adumecînd cu mîntea antică albateturi,
reconstruiesc imperii descampuse.

Dar ce anume caut ? Comori de mult pierdute ?
Ori poate că strămoșii stratificați egal ?
Civilizații stinse, și tainele lor mute
cu viața strămutată în regnul mineral !

Uitate glorioi moarte purtînd stîndard și ranguri,
dormind pe toaleana în neguri de vecii,
pierdute-n hube sparte și-n muzeete ganguri,
alcătuiind din pietre și pral biogonii ?

Spre vîltor, nainte ! Să-nchiplum temeinic
cărări imaginare către nemaîvăzuti !
Ca pînă de paianjeni ce tremură sîlnic
se clatină mirajul nimbat de Absolut.

Mărțișoare

O, cum iubesc sfîrșitul lui februar !..
Cînd hornul negru taarde din ce în ce mai rar
Răstasea vineția a fumului răzvrătit,
Cînd neaua-și smulge părul de vînt verziu tîbrilit,

Și-l lără îndoială că peste prae puțin,
Va scoata echinoxul albi ghiociei din scriin
Și-l va-nșira prin coșuri de-a lungul pe tratuare...
La Mărțișoare ! uite mărțișoare !

MIHAI VELCESCU

Ajută-mă

Ajută-mă, sint cel ce vin
Din piine
Și din vin
Urcînd agale-n lotci pe ape
De cînd se lasă seara miine
Să-ți înțînesc strivlă-n ploape
Lacrime To

Plînsă de mine
Te voi veghea întins pe gene
Cu tremurat ca de lumina
Cînd lotca se întoarce-alene
Clipind în sus

Și se răslojă
Și-aluncînd, glumind s-a dus
Iar apa-i lîmpede pe fojă
De drumul bărcilor ce nu-s.

Iubire

Iubirea lemnelui cu tremurare
De uruituri mute
Prin umare
Du-te
Spre trei galeri
Legănătoare de ieri
Și pînă ierea vîltoare
Și nu uita
Pîndită mare
Pluștea mea pe grele pisle
Înșiroind trez căi prin visle
Iubirea lemnelui cutremurare.

căci diminețile rup
din gîndurile mele
și le poartă pe-ndepărtatul cînt
al verdelui
cînd voi adormi
între masele cînelui de
primăvară
cînd speranțele se vor reîntoarce
precum aripa
risipind linii curbe.

Prevestiri

Frunze înecate
În picături de aramă
organice supuse
recheamă prin ramuri
lire de alb.

EMIL CIURARU

Curbe

În lîpățul de țarnă
la timpla nopții
zadarnic bate luna

Un spectacol in sine

Un local in sensul nobil al cuvintului? Nu sint mai mult de cinci-șase mese — fără scaune — în jurul cărora gravitează floarea însetaților din București, consumind ce dă Dumnezeu. Domnul Jerca este unul dintre puținii oameni în stare să înțeleagă arta în adevăratul înțeles al cuvintului; și opera pe care o admite pe pereți și artistul la petrecere. Căci pereții acestei respectabile bodezi, găzduiesc — dincolo de rafturile cu sticle, — valoroase desene, uleiuri, acuarele — semnate de plasticieni cunoscuți. E o inițiativă mai nouă — salutară. La Zürich, unul dintre cele mai faimoase restaurante, se mindrește cu pinze de Chagall, Picasso, Klee, patronul înțelegând să-și atragă în felul acesta intelectualitatea orașului. Într-adevăr, o ambianță dintre cele mai elevate. Domnul Jerca, deși nu cred că a fost la Zürich, se dovedește a fi european. Din pasiune pentru frumos și dragoste față de client.

Între un inspirat nud și un peisaj poți citi înțelepte sentințe despre băutura, nu cea de izvor, aparținând unor ilustre nume de la Platon la Sadoveanu, la care gazda a adăugat cu toată modestia o cugetare proprie, foarte pregnantă: „Vinul este singurul lichid viu”. Cifra de plan a localului este de atâtea și atâtea sticle goale, cum ar veni. Scriitorii începători, care promit, precum și ratați care pur și simplu nu mai promit nimic, pictorii, scenografi, editori, fete, oșteni, popor în momente grele de sfârșit de semestru, răsar ca din pământ pumind mina la realizarea planului, imbinând spontan utilul cu frumosul. În picioare, la măsuțele care reclamă o supradimensionare poți privi fix prin fumul să-l tai cu cuțitul și poți cugeta pe lângă citatele afișate. Iar când ochii scapă din întâmplare spre tavan, poate că nu rareori acesta se constituie într-o adevărată cupolă sixină, îndemnându-te ca

Michelangelo la fapte mărețe și noble. Dar tocmai atunci domnul Jerca închide localul. Toată povestea e un spectacol în sine.

Marin SORESCU

Secvența din filmul „Clanul sicilianilor”

MUZICA Mozart — Bruckner

Ideea organizării unui festival impune prin intenționalitate. Pentru că acele concerte de constituție tradițională, a căror ază vertebrală poartă atramete opere de mai diferite ca stil și virtuți artistice, păcătuiesc tocmai prin lipsa unei finalități esențiale, în plan general, prin absența pecetei personale de gust și concepție, pe care un dirijor sau, dacă nu, organizatorul trebuie să o imprime. Alături de un program zis „echilibrat” ascunde de obicei preferințe eterogene și subiective. Un festival poartă însă un mesaj în însăși obținerea pentru un anumit compozitor sau compozitori, ascunde o ideată în clar citarea lucrărilor.

Paralel cu festivalul Stravinski, festivalul Mozart-Bruckner care, timp de trei seri, a monopolizat în chip atât de atractiv studioul Radioteleviziunii, s-a impus ca o certă reușită a stațiunii în desfășurare. Socratică înnerechere: puristul Mozart cu subînțelesele programatice Bruckner, păstrându-și și incluzivul clasic, maestrul în a sugera, cu explicit și îndelung lămuritorul post-romantic. Pare-se că nu s-a înecat a se demonstra niste inozibilități legături subtile puncte ce ar putea uni cele două emanări, atât de diferite, ale spiritului germanic. Din contra, s-a visat, credem, probarea unui paralelism de drumuri posibile în artă, tocmai polyvalenta fenomenului din cauza acestora atât de fermecători.

Interpretarea trilogiei finale, atât de diferită de restul creației mozartiene, și vesitoare a armărilor compozitorului, nu poate să nu ne ducă cu gândul la Beethoven și, de acolo, distanța pînă la muzica secolului nostru este foarte mică. În schimb, toți cei ce doresc să fie neapărat în pas cu timpul și fac toate sforțările pentru asimilarea globală a esteticii momentului se ancorază în mod și paradoxal, se oflăscă rapid, Mozart este astăzi mult mai actual ca Bruckner. Prin economia construcțiilor sale, prin stringența determinativă a succesiunilor melodice, clasicul este contemporan. Bruckner, cu ciclopicile sale simfonii, construite însă pe buciți, pe fragmente (pentru că nu poți avea vizualizarea simultană a întregului și a liniei generale decît după lucrarea

este scurată), de unde și necesitatea organizării ciclice pentru a da unitate, este un demn jiu, cumințe, ascultător și care nu se îndepărtează de părinți, al secolului XIX. Tulburat de o neliniște dramatică ce anticipă, în corecție măsură expresionismul, Bruckner păcătuiește tocmai prin liniștea meticuloasă cu care își organizează neliniștea. Anghoasă dramaticilor înclăștri nu se răsfîrte pe plan formal, de aici un izbitor retoric. Rămîne însă un model de inventivitate armonică, în hățișurile cărora pătrund cu plăcere, și un virtuos al expresivității tematice.

Festivalul a demonstrat, și bucurăstii aveau nevoie, că Erich Bergel este o autoritate dirijorală, ieșită din comun și, credem, nu numai la noi în țară. În Mozart el a văzut pe precursorul lui Beethoven, a sacrificat din grația juvenilă în favoarea solidității și a fastului, în favoarea dramaticului. De pe urma acestor concepții au profitat îndosebi Simfonia „Iușter” mateticoasă, senină dar umbră de neliniște pe care genul le depășește prin stricturnul său ales, și cea de a 40-a Simfonia, atât de turmentată, aproape dezolantă în verva sa maladiivă. În special aceasta din urmă a rămas un model interpretativ și o mențiune deosebită pentru menuețul ce probează atât de evident complexitatea gândirii planurilor și învențuitatea ritmică la care ajunsesse Mozart.

În Bruckner, pe Bergel, după cum singur mărturisea, l-a atras necesitatea construcției, și el a fost acela care prin relații și asociații, prin mult gândite gradări, ne-o prezentă și a reușit să ne țină trează interesul pe tot parcursul execuției. S-a dovedit astfel că spiritul său de muzician complex și reflexiv este cum nu se poate mai adecvat marelui compozitor austriac, Bergel numărându-se astăzi printre cei mai de seamă dirijori brucknerieni din lume.

O mențiune specială calităților interpretative ale orchestrei, ce s-a dovedit încă o dată supli și atentă la indicații, de-a lungul unor partituri dintre cele mai dificile.

Costin CAZABAN

ARTE ARTE

ARTE PLASTICE

Miracole captive sau despre Sașa Pană

După cartea lui Leonid Dimov și Florin Puică (acest extraordinar Florin Puică despre care mă voi încumeta să scriu în curând), „Atentat la bunele tabieturi” împlică țărâni, de data asta prin coajă, plastica în cuvint. A încerca să te roșiești despre Sașa Pană, virtuos monahal al artei, înseamnă să scormonești în tine însuși, într-atît se opune marelui armurier al solitudinii oricărui canoaze și ierarhizării. În lumea absurdului său revelt, cuvintul nu-i negliabil dar nici chie de aur, el este continuarea deseneului prin noțiune, o deschidere în plus cu al semn dar de aceeași esență.

În arhitectura imaginilor sale colate, surpriza obsesivă intervine cu deplină și maximă rigurozitate. Vrăjitoria se petrece în plină zi, sub vaste și calme ceruri flamande, terifiantă tocmai prin naturalitate, gingașă întruțit și multicaudată prin exemplara privire, ochi în ochi, în miezul otrăvit dar nu otrăvitor al existenței. Disproporția dintre obiecte, aglomerarea fenomenelor disparate, matematica înfrînă a visului, viața cotidiană luată în coarne de neobișnuit, fecundarea prin amănunt paralogic, totul concurează spre omni-prezența creată din nou, mai lucid. Sentimentul metafizic înghețat în magicul cristal hiperboretic.

Dar să privim mai înapoace, pentru familiarizare, prima planșă, încercînd să-i surprindem tehnica intimă, operantă, pentru întregul volum. Nimic neobișnuit. Un bărbat tândru, prevenitor, în preajma unei femei, surzind admirativ, cu pinza la care lucrare în poale. Care-i elementul de derogare, observabil imediat, nu știu, depinde de privitor: poate pelerinul sprijinit în sabie, de citeva ori mai mărunț decît cele două personaje principale; sau regele încoronat privind împietrit dintr-o stranie ogîndă, reflex al

vizitatorului, deși perspectiva e derutantă: ori ceasul neobișnuit din perete, dacă putem să-l numim astfel, un mecanism între bușola și barometru, halucinant în precizia lui straniețoare. Pe scrin, zace o mîndă tăiată, alta ieșită din ultimul serar escamotează o bucată de pinză, deșeură, a femeii, în timp ce, lipită pe o latură a lui, cifra opt pare bătută din fosfor. Și deodată, revenim, îmbogății și tulburăți, la cel doi protagoniști. Cine este acest bărbat, mare mult oștan decît civil, călcînd pe traverse late, un fel de lingouri de aur, cu eșarfa pe spate, purtînd celebrul semn al morții, cu mantaua sa terminată printr-un virj de peștelance? Și cine este femeia dormind, căreia mereu i se sustrage pinza lungă la care țese? O lume minusculă fulgurează o clipă, un grăunte de adevăr se amplifică în raza imensă a somnului. Un cuplu cunoscut poate, un nou Ulisse și o nouă Penelope, la fel de eroici și diafani în ipostaziere burgheză. Sensul exact ne scapă, dar în pragul senzației de spațiu și timp abolit, visul care simtem o secundă se cupleză ușor la cel împietrit și, fără ostentație, etern.

Am ales această planșă la întâmplare, fiind prima, dar toate celelalte vor fi analizate din același punct de vedere. Ele incită spiritul, nevoita de recunoaștere în universuri paralele, mai fine și dens compactate. Captivele miracole adăpăneză, în splendida lor alcătuire, nu irită adversității suprareale, nu le provoacă. Ele numai le ating cu aripa înmălată în umilință. Sau, cum nota atât de frumos Cezar Baltag, posibilul „care etern se vestește, dar care, în același timp, ca orice suveran se respectă, se lasă etern așteptat” atinge realul și în aceeași clipă se evaporă în propria sa irealitate.

Grigore HAGIU

FILM

Un băiat frumos dar foarte criminal

Se cîntă, cu un grup de decenii în urmă, o romanță tinguitoare, ce începe, ne amintim, cu următorul distih: „Stăteam pe malul mării / Și priveam în ea”. Povestea narată era una de jale, cu un marinar ce încearcă să o seducă pe fată, îndemnînd-o — între altele — la băutura. Reacția îngurdată a copilei: „Eu nu-ți primesc paharul, / Iubie marinar, / Căci mie soarta-mi spune / Că ești un criminal!”

Alain Delon este și în filmul lui Henri Verneuil, *Clanul sicilianilor*, un băiat frumos dar foarte (sau cum nuanța, cu umor, Florian Potra) „nespus de” criminal. Două, dar păreau mai multe, spectatoarele în vîrstă (care s-au revăzuit cu ex-plicit, după ani îndelungați, în spațiile noastre, și dintre care una l-a comunicat fulguretor celelalte că se scumule pe care-l ocupă e al său — prin abonament — de multe sezoane!) se mîntuiau, în timpul proiecției: „Cum poate Dumnezeu să dea atîta frumusețe unei asemenea bestii?”

Rareori s-au băgat într-o singură poveste polițistă atîtea „evenimente” de efect scontat evadare spectaculoasă, hold-up grandios, disturnare de avion, vendeta, ramanre, colaborare între cele mai puternice școli de gangsteri din lume: cea italiană și cea americană, și cite și mai cite. Peste toate, ochiul unor regizor cu îndelungată experiență, care știe să nareze perfect plauzibil lucruri pe care, în adîncul nostru, le simțim, în chiar momentul vizionării, ca perfect ireale. Extravaganțele, bine fixate cu detaliu de maestru (fapt de important în cinematograful pot fi luate în serios, măcar pentru două ore și trei minute cit durează proiecția). Brelanul de ași ai interpretării (Jean Gabin, Alain Delon și Lino Ventura) este bine secundat de „formațiile” mai mici, precum Amodeo Nazzari, Irina Demick și Yves Lefebvre (acesta era scitor de exterior în *Alfonsul de bunici*). Putem spune că filmul lui Verneuil este o poveste cu putine vorbe rostite, cu imagini în roșă șocantă (și Henri Decae e un operator de mina întii); excelent comentariul sonor al peliculei, semnat de Emilio Moricone. Din punct de vedere dramaturgic *Clanul sicilianilor* este valoros prin măiestria suspensului.

Firescie, nu e un film educativ (Doamne țerește să se rețină „lecțiile” de delinvență din el!) ci unul distraediv. Pre-supunem că doza mare de improbabil și imposibil a acțiunii a fost conștient urmărită, pentru a face din *Clanul sicilianilor* un simplu joc polițist, sub semnul lui „Ce-ar fi, dacă...?” Și, pentru ca totul să fie în ordine, frumosul asasin este ucis în final de către conducătorul clanului, Gabin, la rîndul lui arestat de tenacele inspector, Ventura.

Ilie CONSTANTIN

ARTE

SPORT

Bicicleta de rezervă

Cel mai emoționant în filmele cu Eliot Ness nu se pare momentul, repeta, cînd adversarul încolțit cere o ultimă șansă, care i se dă. Mai dă două o șansă, se roagă victima îngrozită, apoi urmează cele șapte, opt sau nouă secunde de suspens, în care „șansa” e acordată, ca o ultimă posibilitate de a supraviețui. Totdeauna cînd ajung la acest moment, înțeleg ce este superior în specia omenescă. Odnioară condamnatul cerea cele șapte secunde pentru a se ruga și a nu trece în lumea cealaltă plin de păcate. Șansa modernă este o ultimă confruntare în care și polițistul și criminalul, într-o reculegere mută, se recunosc egal în fața celui de sus.

Evenimentul a trecut neobservat, ca tot ce nu este o feroce obținere a victoriei. Trofeul Fair-Play pe 1970 a fost atribuit ciclistului polonez Ryszard Szurkowski pentru că și-a împrumutat bicicleta de rezervă „principalului său adversar, Zygmunt Hanusik, care avea să cîștige cursa, urmat în citeva secunde de însuși Szurkowski”, după cum relatează presa.

E vorba de premiul „Asociației Internaționale a presei sportive” și al organizației UNESCO. Faptul că UNESCO a participat la tîmbararea trofeului dă evenimentului o dimensiune planetară. Implicația morală a gestului — a subștii victoriei, atât de rîvnită, un act ce nu intră în practica obișnuită a întrecerilor de orice fel (și nu ne gîndim numai la cele sportive), depășește cu mult stapa actuală a civilizației omenesci. O depășește într-adevăr, încît acest Szurkowski poate să (r) — un idiol Trouble și fil timpit ca să-ți împingă adversarul, tu, cu mîna „a, spre victorie, să recunoaștem că vorbele acestea le-am putea rosti oricînd, oricare sîntre noi. Cînd sîntem puși în fața unor fapte ce nu seamănă decît cu isprăvile erorilor din mitologie (aici omul practic admite orice „împenie”, o poveste-făcută să fie frumoasă, instructivă, copiii să învețe ce-i virtutea, oină se fac mari, pe urmă vîd ei care-i situația...) — constatăm

cu tristețe că de cele mai multe ori lupta noastră pentru un trofeu nu se deosebește prea mult de încăierarea unor babuini pentru o nucă de cocos.

Ryszard Szurkowski, gestul său ne-a dat speranța că omenirea va păși din ce în ce mai sigur pe cele două picioare ale ei pe care s-a ridicat cu atîta dificultate.

Pele a declarat despre Clay că e un mare boxer, dar că prea este iăudăros. Faptul că scrie și poezii, în care arată cum își va dobîri adversarul, și în ce repriză anume, sincer spun, pe mine mă cam irită. Pele, cu inteligența lui scriitorie, ne-a lăsat să înțelegem că lauda de sine nu miroase a bine Sperăm că măcar Frazier, care știe ce e un contrabas, va găsi ritmul necesar pentru a-l face pe Clay să joace după cum îi va cînta. Unii zic, să bată Clay, că are copil, e lată de familie; să bată un familist, să pună omul de o parte, să aibă la bătrînet. Aici, e drept, ne îndușogăm și noi: bine, să bată musmulul, e și abstinent, fidel vestesi-si, și unde s-a mai văzut un pugilist să scrie versuri? Măcar pentru atît, poezia să-și la ei sa o revanșă, să fie campion mondială. Ea, perfect, dar dacă din aceasta poezii vor trage concluzia...

În noaptea în care va avea loc „meclul secolului” ne vom așeza în fața micilor ecrane, ce să vedem bătăia Vom răsuci butonul aparatului numai și numai ca să vedem doi oameni care își ard pumni pe îndeate, în limitele regulamentului, — de celelalte fără regulament, să nu mai vorbim.

Între două „upercuturi” — în ce mă privește — mă voi gîndi „a cîștut premiul de UNESCO Împrumutându-și bicicleta de rezervă pe un drum accidentat din Polonia.

SUPLINATOR IX

Planșă din albumul de colaje „Atentat la bunele tabieturi” (Ed. Litera, 1970) de Sașa Pană. Legenda: „Ce frumoasă e viața de familie. Păcat că timpul zboară și copiii cresc prea repede.”

TELEVIZIUNE

Festivalul de la Brașov

Mari șanse de clasicizare: nesiguranța și aerul „nouvelle vague” au fost depășite, atmosfera e decantată, așteptată și certă, un „știm ce vrem” guvernează scenografia, orchestra și publicul, îi guvernează chiar și pe prezentatori: listiceala de sărbătoare s-a dus. Regia de imagine a depășit și ea stadiul de experiment, ni se propun două, trei variante de cadru, lumina este corectă, tonul clar. În trecut, acțiunile pe cont propriu ale televiziunii fuseseră foarte evidente. Limbajul festivalului interesea la fel cu desfășurarea concursului. Regia, imaginea, reportajele din antreacte vădăseră mobilitate și un „special” apăsător, stîrniseră un interes egal cu interesul pentru concurs. El bine, lucrurile s-au schimbat. Sub accent, anul acesta, este numai concursul.

Televiziunea a rămas o gazdă amabilă dar neutră, fronda ei tinerească s-a conformat, aerul e modest și cumințe, publicul nu mai este entuziast ci familiar.

În ce-i privește pe concurenți, plutonul frunțas s-a detașat. Dacă din recitaluri lipsese, în concurs anul-sazonii sunt bine reprezentați. Stilul lor muzical a stîrnit adieri de emancipare, vocile de operă au făcut loc vocilor ușor nazale dar atît de firești, recitalului dramatic a fost restrîns în favoarea ritmului: minunat! Dacă acum cițiva ani Jacques Hustin a fost o pasăre rară, putem spune că primăvara a venit. Atît textele cit și melodiile au fost de bună calitate, unele vecinătăți cu muzica „pop” ne-au incințat neșpus. În afara oricărui ambii de a alcădui clasicamente, ci numai în conformitate cu gustul strict personal, am reținut în mod special prezența interpretorilor din Irlanda, Anglia, Tara Galilor, interpretul austriac și interpreta maghiară. Aplaudăm desigur, vocile bune ale solistilor din Spania, Belgia și Cehoslovacia. În ce privește participarea românească așteptăm și apariția Corinei Ciurciac. În ce privește recitalurile ne rezervăm spațiul unei cronici în care vom reveni. În ce privește melodiile obligatorii, după patru ani de cînd fînțeauă sântem pe punctul de a fredda toată sala odată cu interpretii „Nici o lacrimă”. În sfîrșit, în ceea ce privește orchestra radioteleviziunii, acest numeros și distins colectiv de muzicieni, foarte indicat a executa sub bagheta reputatului Ște Dinticu bună muzică de estradă, pierde grav așa numitele măsuri moderne, acompaniază greoi, cîntă cu mult prea tare și cu toate că a fost mult pe scenă în fosă, îi mai umbrește încă pe interpreți.

Sânziana POP

revista străină

● LA QUINZAINES LITTERAIRE (18-28 febr. a.c.) O antologie de versuri aparținînd poeziei de origine română Paul Celan e în curs de apariție la editura Mercure de France sub titlul *Strette*. Mort în mai 1970, Paul Celan era considerat printre cei mai buni poeți de limbă germană de după război (premiul Buchar pentru poezie în 1960) fiind în egală măsură și un excelent traducător și a transpus cu mult succes în germană versurile lui Esenin, Blok, Rimbaud, Valery etc.). Cu prilejul editării antologiei, se publică în avnpremieră poemul care deschide volumul.

● În paginile 18-20, „un dosar menit să pună în evidență importanța gândirii goldmanniene cuprinde articolele Lucien Goldmann philosophe des sciences humaines, Le Cheminement, d'une pense, comentariul lui André Akoun pe marginea a două cărți recent apărute (Marxisme et sciences humaines și Structures mentales et creation culturelle) precum și o sumară bibliografică a operei din care spicim: Le Dieu cache, Racine, Sciences humaines et Philosophie, Recherches dialectiques, Pour une sociologie du roman.

● SCALA (martie s.c.). Din noiembrie 1967, pe lângă Institutul de Cinematografie și televiziune din München (patronat de Radio-difuziunea bavareză, de al doilea canal TV și de municipalitatea orașului), funcționează un interesant curs de cinematografe. Durata de studii este de șase semestre și pretențiile față de cursanți extrem de ridicate. Din cele citeva sute de candidați sînt admisi anual numai douăzeci. Prima condiție este „diploma generală de aptitudine universitară”. Excepțiile nu se justifică decît prin calități cu totul deosebite în materie de publicistică, literatură sau artă. Programul de activitate constă din cursuri, demonstrații, seminare, exerciții și producții de studiu. Primele două semestre formează o perioadă de încercare la capătul căreia se face o nouă triere fină din numărul de cursanți și de calificative obținute. Examinul final constă dintr-un film sau dintr-o emisiune TV care se face pe cheltuiela Institutului.

● Noutăți editoriale în materie de teatru: *Teatrul muncitoresc în Germania de la 1847 la 1918* de Friederich Knill și Ursula Münchow (comentarii critice privind piese, scene, festivaluri, cîntec, biografii și informații relativ la istoria mișcării muncitorești), *Strassentheater* de Agnes Hufner (texte și comentarii), *Deutsche revolutionsdramen* de Reinhold Grimm și Jost Hermand (antologie documentară de texte cuprinzînd printre altele piesele Danton de Buchner, *Teșătorii* de Hauptmann, *Marat* de Peter Weiss).

● L'EXPRESS (15-21 febr. a.c.) „Ceea ce face să plîngă Franța” (după expresia lui Pierre Bilaro) în momentul de față este filmul lui André Cayatte *Mourir d'aimer* consacrat afacerii Russer. Ca și *Love story* în America (în două luni o rețetă de 12 milioane dolari) *Mourir d'aimer* beneficiază de un succes cu mult peste așteptări (200 reprezentații în 3 săptămîni numai la Paris, un total de 700.000 spectatori din care 80% tineri sub 25 ani). De unde și concluzia lui Billard că „dragostea rămîne o valoare respectată”, dar și morală: „Așteptînd reforme mai drastice sau revolte furioase, ea (Franța — n.n.) își cumpără o conștiință curată la prețul unui bilet de cinema”.

● PARIS MATCH (13 febr. a.c.). Una din cele mai vechi universități engleze, Oxford-ul, e pe cale să abandoneze limba latină. Cererea, formulată public la 9 februarie de către un grup de profesori în frunte cu rectorul de la Saint Peter a stîrnit dispute care au depășit cu mult perimetrul parlamentului universitar. Referindu-se la aceasta, Raymond Cartier conchide: „Mica robă neagră a Oxford-ului va putea fi purtată fără a înțelege neapărat deviza înscrisă pe fronton: Domine illuminatio mea”.

● (27 febr. a.c.) După „criza” teatrului, a cinematografului etc. a venit și rîndul televiziunii. Două cunoscute posturi de televiziune americane (Columbia Broadcasting System și American Broadcasting Corporation) au anunțat mari reduceri de personal și intrarea într-o „eră de austeritate”. Printre multele cauze invocate se numără și costul imens al programelor. Dacă acum 20 de ani un film de jumătate de oră costa în jur de 60.000 dolari, astăzi același film costă între 200.000 și 300.000 dolari! O altă cauză ar fi diminuarea sau chiar interdicția (în cazul marșilor de țigări, de pildă) publicității (tariful mediu pentru anunțurile publicitare fiind de 800 dolari pe secundă!).

● LE FIGARO LITTERAIRE (8-14 febr. a.c.). Timp de trei-sprezece ani, din 1951 și pînă la moartea sa în 1963, Jean Cocteau a ținut cu regularitate un jurnal scris pe coli de desen și intitulat *Le Passe defini*. Revista publică unele fragmente din acest jurnal (în care apar și unele fragmente de articole care au ca subiect principal teatrul, însoțite de articolele lui Alain Bosquet, Jean Cocteau, printul malției și al gravității). Cu mult interes este așteptată și publicarea corespondenței scriitorului cu mama sa precum și jurnalul ținut în timpul războiului, manuscrise de a căror triere se ocupă în prezent executorii săi testamentari, Jean Denoel și Edouard Dermitt.

● Julien Green despre ultimul său roman, *L'Autre*: „Punctul de plecare? Este o dramă la care am fost martor. Pe cea care o numesc Karin o înălțăm înainte de război în Danemarca. Am revăzut-o în 1949. Devenise ca un animal sălbatic. Fusesse lovită de ostracism pentru că avusese aventuri cu nemții. Ni-meni nu-i vorbea. Această solitudine în care trăia era intolerabilă... Ceea ce este adevărat în romanul meu, vă repet, este cazul acestei femei condamnate la tăcere și singurătate timp de patru ani. Nu știu ce a devenit azi... Dar deja înainte de război Karin era o „altă”, o persoană singulară aparținînd unei alte rase...”

● Literatura sportivă franceză „încheie să-și găsească mușchii adevărați și sufletul autentic” scrie Michel Droit semnalînd citeva apariții editoriale de tinută, depășind cu mult cadrele genului. Este vorba de *Géants du rugby* de Denis Lalanne, ziarist la L'Equipe, *Les Clameurs du rugby* de Renaud de Laborde și *La Java* de Theo Medina.

● (22-28 febr. a.c.). Este al 1292-lea și totodată ultimul număr al revistei sub formă autonomă. Începînd cu numărul viztor ea va fi încorporată sub formă de supliment *confidențial* în *Figaro* și va apare săptămînal în ficure vineri.

● În atenția revistei continuă să stea Julien Green și romanul său recent *Astfel*, pe lângă folioletul semnat de R. Kunters smnează articolele Robert de Saint-Jean (autorul unui *Julien Green par lui-même*) și Marcel Jullian (editorul lui Green). Se publică de asemeni un fragment inedit din jurnalul autorului privind „nașterea” acestui din urmă roman.

● FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG (24 febr. a.c.). Au fost făcute propuneri pentru premiul Oscar care urmează să fie dec. nate la 15 aprilie a.c. În fruntea listei celor mai buni actori i, urează George C. Scott pentru rolul principal din filmul *Patton* și acțița Ali McGraw pentru rolul din *Love story*. Filmele propuse pentru cele mai multe Oscar-uri sînt *Alfarr*, *Love story* și *Patton*. Dintre realizatori au fost desemnați Fellini (pentru *Satyricon*) și Arthur Miller (pentru *Love story*). De remarcat că Scott refuză pentru a tria orîr să cîndădeze cîntec Academieii de artă a filmului din Hollywood ștergerea sa de pe liste.

u. v. z.

jean giono

Borna era toată acoperită cu noroi; nu se putea ști dacă La Vallée era înainte și la ce distanță...

Olivier își trânti ranita în iarbă udă. Ceata se mai rărise. Nu se mai auzeau zgomote, doar gemătul pământului împletit cu șuieratul frunzelor unui ploș.

Cimpul deschidea de fiecare parte mari aripi întinse.

Omul acela era încă acolo pe cîmp. Din cînd în cînd se oprea, se uita în jur, apoi o pornea iar, cu capul înainte.

Se apropia; privea un pom mic. Se apleca peste el, îl atîngea cu mîna. Mîngia pomul de-a lungul trunchiului, uitîndu-se atent.

Trebuie că vorbea de unul singur, cu voce joasă, că mișca încet capul făcînd „Nu, nu!”.

— Hei! strigă Olivier.

Omul auzi și săltă capul. Trecu încă o dată mîna peste trunchiul pomului, apoi se hotărî să vină.

— Ești artist? întrebă el intrînd pe poteca drumului.

— Nu, zise Olivier.

— Nu trebuie să faci asta, știi?

— Nu, spuse Olivier, se pare că sint de la 140.

— 140, 140? repetă cu vocea cîntată, cu accentul oamenilor de la munte. Atunci nu ești tu ăla care ai legat catiful de pom?

— Nu.

— Nu trebuie să faci asta, știi?

— Nicl n-am făcut-o, îți spun, acum am osit.

— Bine, dar nu trebuie s-o faci, nu, nu trebuie. De-atîta timp le spun; asta îi face să ridă. Tu rîzi?

— Nu, spuse Olivier, nu, eu știu că nu trebuie: catiful îi mîncă scorta.

— Știi tu asta? spuse omul foarte mirat.

Avea ochii limpezi ca apa și aproape nemîncăți; te sfredeau cu felul lor de a privi.

— Da, știu, spuse Olivier.

— Dă-mi mîna, prietene, zise.

Era un soldat fără arme, în veston, în cîntec un cetron galben. Cînd își apleca într-o parte corpul greoi, cutia mîștii îi lovea pulpa.

— Cum îți se spune?

— Chabrand, zise Olivier.

— Mîe Regotaz, spuse omul, și sint tot din 140.

Pe gulerul vestonului, în dreapta, avea marcat cu cernăle numărul unității.

— Și eu sint, vezi! am făcut o plimbare, așa... Acuma mă duc, vreau să spun mă întorc.

— O să mergem amîndoi. La Vallée trebuie să fie cam la vreo zece kilometri.

Pe drum îi întîmpină un miros puternic de pomi și de ciuperci.

Un alt campanent zumbăia pe partea stînga a drumului. Un cal necheza și bătea cu copila într-o scîndură.

— Oht oht! trage de căpăstru! striga cineva.

Zăbale zornăiră. Un trompetist suflă două sau trei note; un toboșar încercă să bată toba neîntrerupt dar bețele se încurcă.

— Oh! oh! stringe, stringe!

Judecînd după tropăială, trebuie că erau doi sau trei care țineau calul.

— Tacă-ți gura! zise încet Regotaz. Ce-oi mai fi vrînd să-i stringi?

Acum calul necheza tremurînd: îi lbeau cu picioarele în burtă.

Parcă fumegînd, apăru din ceată un fag înalt. Picături de apă pocneau pe frunze. Ecoul întorcea zgomotul pașilor prin noroi.

Pe undeva, prin iarbă, clipcea un pîrfu.

Era pădurea, o aveau în față, întinsă, grea și neagră, vîndușor.

— Știi! spuse Regotaz, asta e pădurea, băiete. Scoate-ți ranita și dă-mi-o. O duc eu.

Scoate-o îți spun, eu mă cunosc. Dă-o-ncoace, că altfel astă seară nu intru în pădure. Mîe, continuă Regotaz trecîndu-și pe după umeri ranita, îmi trebuie ceva pe umeri ca să țiu la drum. Ia stă, îți miroase ceva? simți vreun miros? Așteaptă... Ascultă, ascultă! acolo, acolo...

Intr-un tufiș se oprî un animal, apoi o rupse la fugă prin frunze.

— O vulpe, îți spun eu... Și acum ascultă ce zgomot. Asta e ceva, ce zici băiete! Am nevoie de-o greutate pe umeri: îmi apasă pașii, mă lipește de drum, merg alături de tine și așa intru făcu ea, eu mă știu, așa mai merge încă mult timp prin iarbă.

Se înșenina. Silueta unui animal trecu de partea cealaltă a frunzișului; era un cal înhamat care trăgea încet prin noroi un bulmac. Zăua, eliberată de nori, apăru scaldată într-o lumină albastruie. Ceata se destrăma ruptă de vîntul ușor.

— Scribe! spuse Regotaz.

Se uita în noroi la o bucată mare de scoarță de copac.

— Uite scribele ce fac din pomi!

Era gata să-și scoată ranita, dar se răzgîndi.

— Nu, spuse, pornim înainte, băiete!

Își suflecă mîncea vestonului, desfăcu nasturele de la manșeta cămășii și îi arătă brațul gol.

Bratul îi era crestat de o cicatrice mare.

Pe măsură ce înaintau în pădure se făcea din ce în ce mai multă liniste. Zgomotul puternic al căruțelor care cîntecuram pămîntul, ca și tunetul cerului, se domolisiră în pomi.

Nu se mai auzea decît fiștîlul cîntecilor; departe, lătrături; cîntec de cocoși; zgomotul picăturilor de apă și sfîrșitul ușor al ceței

care se scurgea prin frunze. O pasăre cînta și bătea din aripi. O frunză în cădere atîngea pe celelalte. Pădurea își cobora și-și umfla ușor imensul piept de crengi.

Uneori o potecă se deschidea pe marginea drumului; o tăietură strîmă, dreaptă, croită parcă dintr-o singură lovitură de cosor, se pierdea, albă de brumă, în desîșul îndepărtat. Regotaz se opri.

"Turma" (fragmente)

— Ia zi, măi băiete, nu ți se pare că sint nebun?

— Nu, spuse Olivier.

Îl privi: ochii lui senini, înfricoșați încercau să pătrundă în ochii lui Olivier, dincolo de cuvinte.

— Da, nu s-ar zice, Te-am lăsat să vorbești. Dar să știi că eu gîndesc tot ca tine; și eu sint de la țară. Nu sint de-o vîrstă cu tine, dar știu să mă aranj după împrejurări. Asta numai noi putem s-o înțelegem.

Regotaz oftă și porni din nou.

— E mai mult decît atât, băiete, pentru mine e mai mult decît atât, spuse și poate cu timpul va fi mai mult decît atât și pentru tine; pentru că, dacă vrei să-ți spun, plină la urmă, e prea mult; și o să fie prea mult și pentru tine. De aceea îmi spun cîteodată:

— Ești nebun, Emile! Încotro s-o iei, încotro s-o apuci, cînd îți ai partea ta și chiar de zece ori mai mult decît poți să duci, și îmi spun: nu, nu, nu mai vreau, destul, nu mai pot să rabd, nu mai pot să îndur, nu sint decît un om și mereu te încarcă și te încarcă. Ce mai? e nenorocire! Ce mai, nenorocire! Înțelegi? Încotro s-o apuci?

O salcie își scutura ușor roua în iarbă.

— ...La căpărie îl am pe Frederic și pe Louis Butte și cîțiva încă, și mai sint cîțiva vreau — la circumă, dar, vrei să-ți spun? ți-o spun, băiete, cred că o să pricepi: sint niște stricați. Nu din vina lor; pemsme la început mergea să se mai îmbete pe ici — pe colo, dacă scooteai, mergea. Acuma sint stricați. Și culmea e că nu sint răi; nu, dar dacă stai mai mult lîngă ei, te strici și tu, te molipsești. Așa că, ce vrei? Eu nu știu dacă ți-am spus: am fost tăietor de lemne, eram tăietor acolo sus, unde nu sint pădurari, și unde dacă nu te-ai gîndi și n-ai scoti bine, ai putea să tai întreaga pădure, fără să te tragă cineva la răspundere. Numai că eu gîndeam și scooteam bine; îmi spuneam: „dar pomii...”.

Un lepure le tăie drumul din două sălțuri.

— ...Povestea a început după ce am stat o zi întreagă sub meri: stam pe pătura, în iarbă. Creanga de deasupra era luminată și dedesubt neagră de umezeală.

Se auzea zgomot dinspre Verdun! Un întuneric de cafea cu tresăriți de foc, ca o cărbunerie care se aprinde; și se spunea c-o s-o pornim iar. Și acolo Louis Butte se îmbăta-se și rupse fotografia nevastă și pe urmă pe-a fie-si și aruncînd bucățile rupte spuse: „Rahat!” Și după aia rămăsese drept în fața ușii, fără să mai știe de nimic, plîngînd, scriba! Cum îți spuneam, creanga era luminată și întunecată, și puțin mai sus făcea un cot înălțîndu-se spre lumină.

Avea poate șase frunze; nimica toată pe trunchiul gros!

Regotaz vorbea încet, gîfînd sub greutatea ranitei.

— Ai tutun? spuse. Dă-mi o pipă.

— Vrei un pachet? Am trei în ranita.

— Trebuie că am porția mea acolo sus, mi l-o fi pus de-o parte Marcel, ne-a dat ieri. Știi, sint două zile de cînd am plecat.

— Fără nimic?..

— Da, sint cunoscut, — au spus: „Si Regotaz? Aia e nebun. Cînd s-o întorcea, trimiteți-l la mine!” Mă apăsa aici de data asta (și arătă spre piept), ca și cum m-ar fi chemat cineva dinspre colină. „Da, răspundeam”. „Oh, Regotaz, spunea, ți-e mai rău?” Atunci mă duceam unde nu se afla nimeni, acolo, al să vezi, în spatele bisericii; sigur pe mine, mă întorceam spre partea de unde simteam chemarea și răspundeam: „Da, sint aici! Ce vrei, frumoasa mea? sint aici...”.

Și tot timpul auzeam: „Regotaz. Regotaz. Emile!”

Dimineața m-am urcat din fușă într-un camion care tocmai trecea. Era ceată mult mai multă ca acuma. Băiatul de la volan conducea cu grijă. Nu se vedea la doi metri. Pe măsură ce mergeam, înima mi se tîmăduia. „Regotaz!” auzeam mereu. „Da, viu”, spuneam eu.

Și deodată băiatul a pus frîna și a blocat cele patru roți. Se uita fix; ceva mare, foarte gros era culcat de-o curmezișul drumului.

„Bătrîne, îmi spuse, ce e aia, acolo în față?”

„Eu am ajuns”, i-am răspuns.

Și în mine îmi spuneam: „Da, frumoasa mea, sint aici!”

„Dă-l drumul, îl îndemnai pe băiat, mergi înainte, n-avea grijă, asta e pădurea!”

Apoi eu am luat-o pe potecă și m-am afundat în pădure.

Tot mergînd așa, Regotaz și Olivier ajunseră la marginea pădurii; ziua împraștia o lumină cenușie, purtată de vînt; dincolo de

pomi se vedea un prag de iarbă și departe, în fund, o colină alungită.

Din poarta aceea de lumină se auzeau zgomotele pe care pădurea le înăbușise; acum vînetul lungului șir de căruțe, și bubuitul cerului, și strigăte și chemări, și totul parcă se apropia cu fiecare pas, ca o respirație caldă din gura unui animal care tot înainta.

Deodată ieșiră din pădure.

În vale, jos de tot, se întindea un sat mare. Se vedea acolo, coșcovit și întins în poiană, viu ca un mușuroi de furnici. Lungi convoaie de automobile huruiau pe șub ploși, la marginea unui canal părăsit. O locomotivă mică își tira coada de vagoane printre căpițele de paie; nervoasă, își învîrtea micile-picioare sîrînd, pufăind, scuipînd în ierburi, o alta o aștepta răbdătoare, garată cu un tren de lemne; din cînd în cînd fluiera liniștită.

Un convoi de furgaoane cu prelată o pornise la pas pe un drum al colinei din față. O trupă mergea înșirată pe un drum de jos. Intrau printr-o stradă. Cîntecul trompetelor se auzea din sat. Un fierăstrău cînta înaripat pe două tonuri grave cînd tăia lemne și altul subțire pe lama eliberată.

Un miros acru de copaci doborîți și de rumeguș lăsa pe limbă un gust straniu, dulceaz, de putreziciune.

O mașină urca încet spre pădure: era o ambulanță a Crucii Roșii, încercată la refuz; trecu lăsînd să se vadă încălțămîntea rîniților lungiți înăuntru unul lîngă altul.

Un camion gălăia în pantă. Olivier întoarse capul și se uită; jupuit și singurel, stropit de noroi, un sfert dintr-o vită mare atîrna pe platforma din spate.

— Vezi copacii mei, spuse Regotaz, îi vezi, măi băiete?

Îl arătă lîngă fierăstrău, lungiți acolo necești, cu crengile încă pline de frunze.

— Și apoi asta, ia uite-te!

În noroi zăcea o bucată de carne cît pumnul, plină de sînge negru și roșu și cu mucozități albe în fibre. Un rest de cîrpă rămăsese lipită într-o parte.

Olivier privi pădurea. Dintr-acolo se auzeau zgomotele motoarelor ambulanței și ale camionului. Se gîndea la sfertul ăla mare de vită.

„S-ar putea să fie chiar carne de om, zise Regotaz. S-ar putea. Ce ar fi atît de extraordinar să fi căzut de pe targă de la vreunul sfîrtecat care-și pierde carnea? Știi, în zdruccinături...”.

Și Regotaz își răsuci corpul lui mare sore dreapta și spre stînga, imitînd balansul ambulanței.

Olivier striga.

Fugea prin iarbă și toc. Își pierduse pușca. Strigătul lui era o chemare prelungită, mereu aceeași, cît îl ținea gura.

Neîncetatele schimburi de focuri care plezeau pămîntul și îl zvîrleau în bucăți, fumul fulgerelor, ghiarele astea calde care rupeau totul în jur, aerul pe care buzele îl împleteau în gheme și-l primeau din plin în burtă; cum să lupți împotriva fierului?

Nu era nimeni pe aci. Era singur. Prin fum se vedea cînd și cînd întinderea mare a pustului plin de găuri din care licărea apa, și hăl-departate un ciot de pom cu brațele ridicate spre cer.

O mîină îi strîne glezna. Căzu. Se auzi!

— Gura!

Se trezi într-o groapă. Marginile ei mascău regiunea. Era băgat în pămînt. Un om îl privea fix. Era Chauvin, caporalul.

— Gura! îi spuse. De ce alergi? Nu vezi că sintem în obiectiv?

— Ce obiectiv? zise Olivier.

Își veni în fire, uitîndu-se la ochii ăștia, auzind vocea asta șoptită, uscată.

— Atacul. Sint încă la douăzeci de metri și au toate mitralierele în bătaie. Rămîi aici. Lipit de marginea asta, și fă-te mic.

Olivier respiră adînc de două ori.

— E prima oară? întrebă Chauvin.

— Da, spuse Olivier.

— Rămîi acolo. Ce porcărie! adăugă Chauvin pentru el.

— Așteptăm seara, continuă după un timp. Cîți mîi sintem? Sapte, opt...

— Regotaz? întrebă Olivier.

— Nu știu... Ai loapat?

— Da.

— Sapă în partea asta. Aruncă pămîntul dincolo. Nu prea tare. Trebuie să nu ne vadă.

Olivier își fundă lopata, apoi scoase și aruncă pămîntul sub cotul stîng. Uneori tăișul uneltei se oprea și oricît împingea nu mai intra. Atunci rîcea cu unghiele. În pămînt era o curea ca un șarpe adormit. Trase de curea; săpă. Se uită cu coada ochiului la Chauvin. Săpa și el. Sta ghemuit ca un animal și răscolea pămîntul cu lovituri puternice de lopată. Pe șitru lui roșu, rotund, mușchii mari se mișcau regulat ca niște ghiare de mașină.

Murmura ceva printre dinți.

Pe deasupra gropii șuierau gloanțele mitralierei. Zăria acolo totul cu unghiele ei de fier. Se auzea tăcîntul laboratorului și tresăltarea întregului ei corp. Cînd trăgea se scutura, apoi sărea ca o pasăre, își zgăria corpul metallic, fumegînd sub ghiare.

Sus, norul cenușiu se sparse; se ivi cerul albastru, de-un albastru murdar ca plin de puroi, pe-un colt cu o picătură de soare galben.

Chauvin privi în aer.

— Scribe! zise.

Se apucă din nou să sape în pămînt. Tinea capul atît de jos, că mustățile îi erau pline de noroi.

— Un-ți-e ranita? întrebă Chauvin.

Olivier săltă capul.

— Ce?

Chauvin se apropie, gata să atîngă cu vîziera căștii vîziera lui Olivier.

— Ranita ta, îi spuse, ranita ta unde e?

— De mîncare? se miră Olivier.

Privi scurt spre gaura unde săpa cu mîinile și de unde mirosul exala cu toată forța și toată țaria.

— Da, să mîncînci, spuse Chauvin.

Rămăse pe loc; nu-și retrăsese obrazul nici cu un centimetru; își înfipese privirea în ochii lui Olivier și nu-l mai slăbea.

Pe fundul ranitei, sub grenade, mai avea o bucată de pline înroșită de rugină l-o dădu lui Chauvin. Acesta o împărți în două.

Jumate, îi spuse, întînzîndu-i o bucată lui Olivier. În aceeași clipă se și aplecă, grăbindu-se; un obuz mare trecuse foarte aproape pe deasupra gropii.

În locul unde săpa Olivier, lopata intră deodată singură, ieșise unsă de o grăsime neagră, lipicioasă, ca rășina de brad.

Nu mai avea curaj să sape.

În genunchi, în fața lopei, mesteca și remesteca pîinea. Simți o prezență în spatele lui. Parcă-l privea cineva. Se întoarse: de cealaltă margine a gropii, un om culcat cu

fața înnegrită; dintr-o parte a capului creierul i se scurgea printr-o rană mare. Nu mai privea; pe locul ochiului era o bucată rotundă și albă de creier, care se lipise pe orbită, pe ochiul putrezit și plin de noroi.

Intotdeauna era o pauză a focului la revărsatul zilei, la ora cînd pămîntul aburea. Roua luca pe mantăile morților. Vîntul zorilor, ușor și verzui, își vedea de drum. Animale de apă se bălăceau pe fundul găurilor de obuz. Șobolani, cu ochii roșii, mergeau încet de-a lungul tranșei.

Aici, deasupra, dispăruse tot ce fusese viață, în afară de aceea a șobolanilor și a viermilor. Nu mai erau nici pomi, nici iarbă, nici braze mari, iar colinele nu erau decît oase de cretă desărmate. Ceata aburea ușor în faptul dimineții. Morții aveau fețele în noroi, sau ieșeau din gropi, liniștiți, cu mîinile puse pe margini, cu capul culcat pe braț. Șobolanii veneau să-i miroasă. Săreau de la un mort la altul. Alegeau mai întîi pe cei tineri fără barbă pe obraz. Miroseau obrazul apoi se făceau ghem și începeau să mîncească carnea dintre nas și gură, apoi marginea buzelor, apoi mărul tînar al obrazului. Din cînd în cînd își treceau laba prin mustața, ca s-o curețe. Pentru ochi — îi scoteau ușor cu ghiarele, și lungeau gîurile pleoapelor, apoi mușcau din ochi ca dintr-un ou mic, și-l mestecau încet într-o parte a botului, mirosînd zeama.

Zorile nu veniseră încă bine și sosiră corbi cu largi și liniștite bătaii de aripi. Căutau de-a lungul poteciilor și drumurilor caii mari dați peste cap. Alături de caii cu burțile pline de flori de capere, mașini și tunuri răsturnate își amestecau fiarele cu pîinea și carnea pentru aprovizionare, încurcate în pansamente și calupuri galbene de pulbere de tun.

Corbii zburau purtați pe aripile lor negre, plină la întretăierea conductorilor mici, în locul unde trebuia să fie deasupra ca să trecă drumul. Acolo, toate corvezile de noapte își pierdeau din oameni. Erau întinși, cu gîlețile de ciorbă răsturnate pe picioare, într-un amestec de sînge și vin. Chiar pîinea pe care o duceau era ruptă de schije și de gloanțe, și se vedea miezul ud și roșu umflat de sîngele omului, ca bucățile de pline muiate-n vin pe care-o mîncău cu neșă în timpul secerului.

Corbii mînceau din pline și o devastau cu ghiarele, sălînd de pe un picior pe altul. Apoi săreau și împingeau căștile de pe capetele morților. Erau morți de curînd, calzi încă și doar puțin palizi. Corbul da la o parte casa; uneori, cînd mortul nu era așezat bine și mușcase pămîntul, corbul îl trăgea de păr și de barbă pînă cînd îi elibera partea de gît unde se termina barba și începea părul de pe piept. Acolo era fraged și proaspăt, sîngele roșu gîlția încă. Se apuca să lovească cu ciocul numaidecît, ca să smulgă pîinea, apoi minca cu gravitate, croncînd să-și cheme perechea.

Morții se mișcau. Nervii se întindeau în rigiditatea cărurilor moarte și cite un braț se ridica încet în lumina dimineții. Rămînea în sus, îndreptîndu-și către cer mîna înnegrită, complet deschisă; pîntecul, prea umflat, pleznește și omul se zgîncește pe pămînt, tremurînd din toate fibrele relaxate. Rolu o părăsesc de viață. Își ondula umerii ca în mers. Își mișca umerii, ca-n viață, cînd nevasta îl recunoștea în mijlocul celorlalți după felul lui de a umbla. Și șobolanii fugeau de lîngă el. Dar nu viața îl făcea să-și balanseze umerii, ci mecanica morții, și după puțin timp recădea nemîncat în noroi. Și atunci șobolanii se întorceau.

Pămîntul însuși încerca să-și miște marea sa păgune de gunoi într-un fel mai puțin obișnuit. Fremăta ca laptele pus la fier. Omenirea, prea tare îngrășată de carne și sînge, gîlția din plin. În mijlocul marilor valuri albe dezordonate, o undă vie se umfla, apoi crăpa ca o coajă de pline. Totul se tragea de la gropile în care erau îngrămădiți atîta oameni. Pasta de carne, de postav, de pîiele de sînge și oase dospite. Forța putregăului făcea să pleznească scorta. Și corbii pocneau din cioc îngrijorați, în cuburile de stofă verde și albastră, și șobolanii culeau urechile în gîurile lor încălzite de părul și bărbile oamenilor. Ghemotoace de viermi grași și albi se învrîteau în taluzurile prăbușite.

Odată cu ziua urca din veșnicia pustului vînetul surd al marelui convoi de căruțe. Erau fluviile de oameni, care de luptă, tunuri, camioane și căruțe care hurducau prin adînciturile dintre dealuri; erau încărcăturile grele de carne, hrana pămîntului.

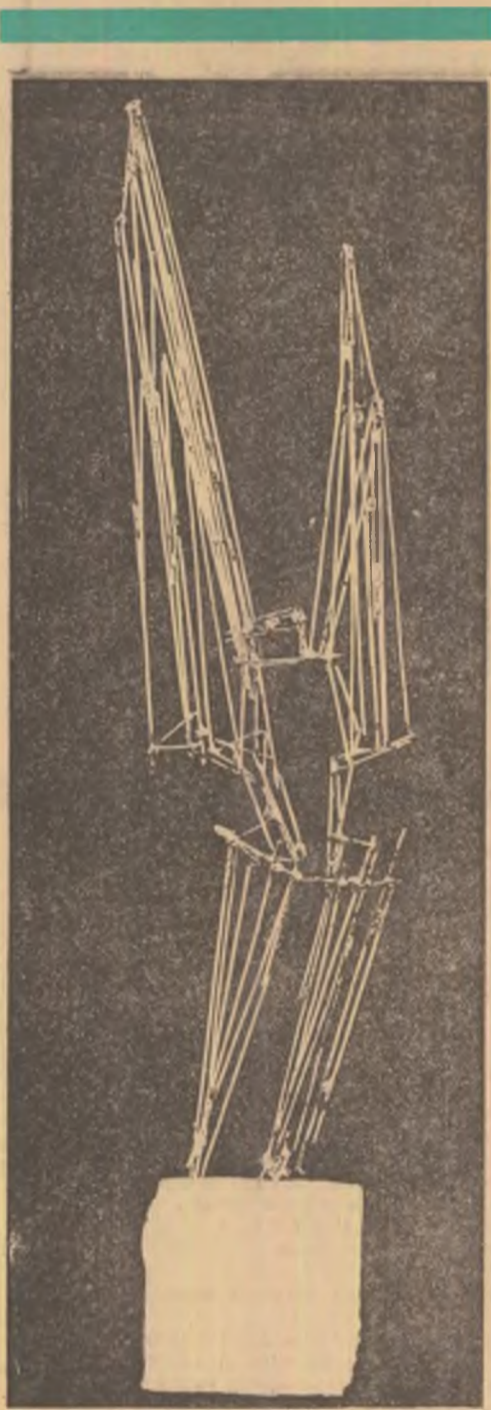
Zăua însă întîrzia mult pînă să se arate. Întîi, din orizontul rupt trecu o șuviță de lumină, apoi un foc palid se strecură printre nori, curse ca apa, prin ochișurile tranșelor. Asta fusese tot. Se pierduse în spațiul vast al cerului și al pămîntului, și rămăse așa, un cenușiu de paie vechi Venise zăua.

— Regotaz! Regotaz! chema încet Olivier.

Stia că, așa cum stătea, culcat pe burtă, în iarbă, nu mai putea să-l audă. Striga din cauza acestor umeri lați, întinși, ai trunchiului solid din fața lui, a picioarelor astea mari, date peste cap.

În românește de
ELENA ARSENESCU

(Continuare în pag. 7)

RADU ADRIAN: ICAR

Luceafărul

Revistă editată de
UNITUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMANIA

Redactor șef: Ștefan Bănușescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Balliu, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție:
Constantin Teiu

REDACTIA:

București, Bd